

Väestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden tila

19.8.2020 (muokkaus 16.12 /Nella S.)
koosteen tehnyt Katja Wikström ja Anne Lounamaa
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

KESTÄVÄN KEHITYKSEN TAVOITTEET

Ei köyhyyttä

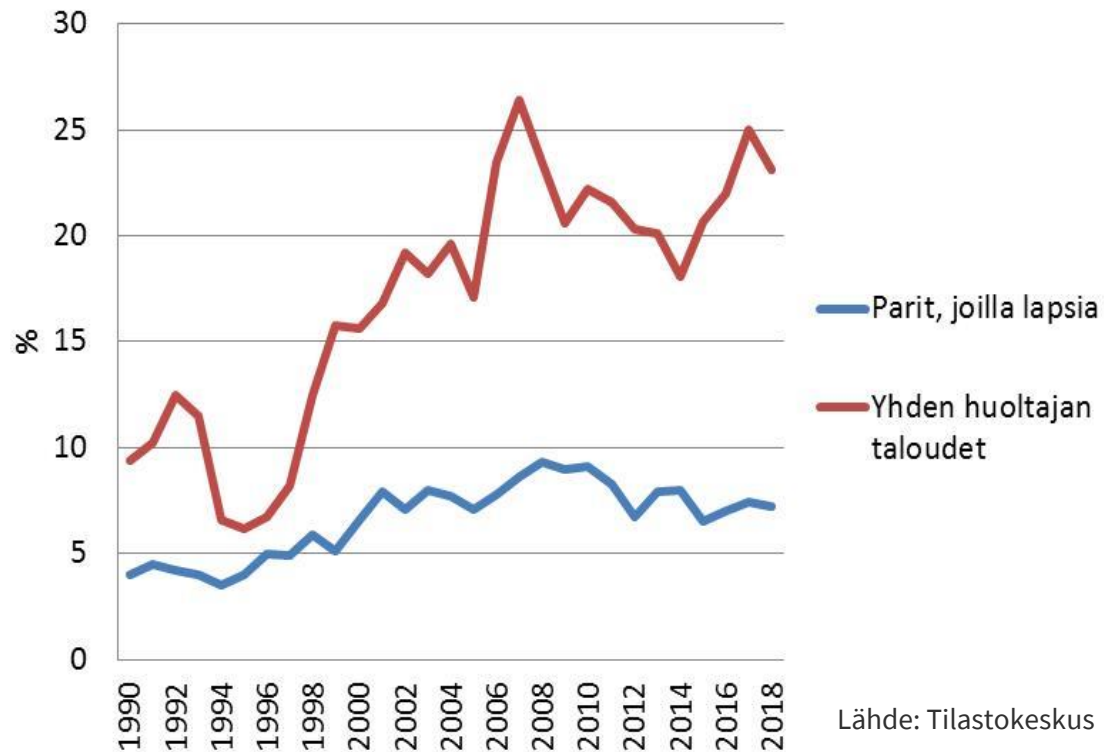
- Tulotasolla suoria ja epäsuoria vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen
 - Tilastokeskus: 2018 pienituloisia (nettotulot alle 1250€/kk) henkilöitä 640 000 eli 11,8 % koko väestöstä
- Köyhyys yleistä:
 - Yksinhuoltajaperheet
 - Työelämän ulkopuolella olevat
 - läkkäät, erityisesti naiset
- Covid-19 vaikuttaa erityisesti kotitalouksiin, joilla jo toimeentulo-ongelmia

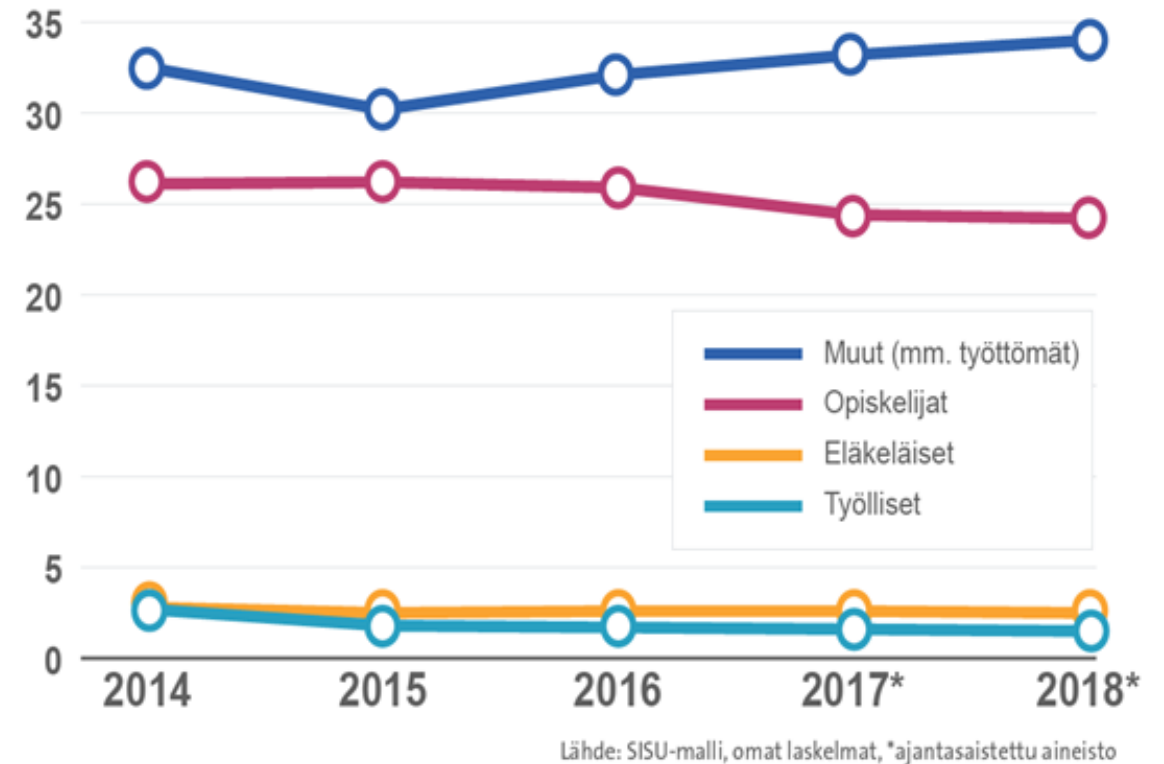
Poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta

Tilanne kehittymässä huonompaan yksinhuoltajaperheissä ja työttömillä

Lapsiperheiden pienituloisuusaste 1990-2018, käytettävissä 60 % koko väestön mediaanitulosta

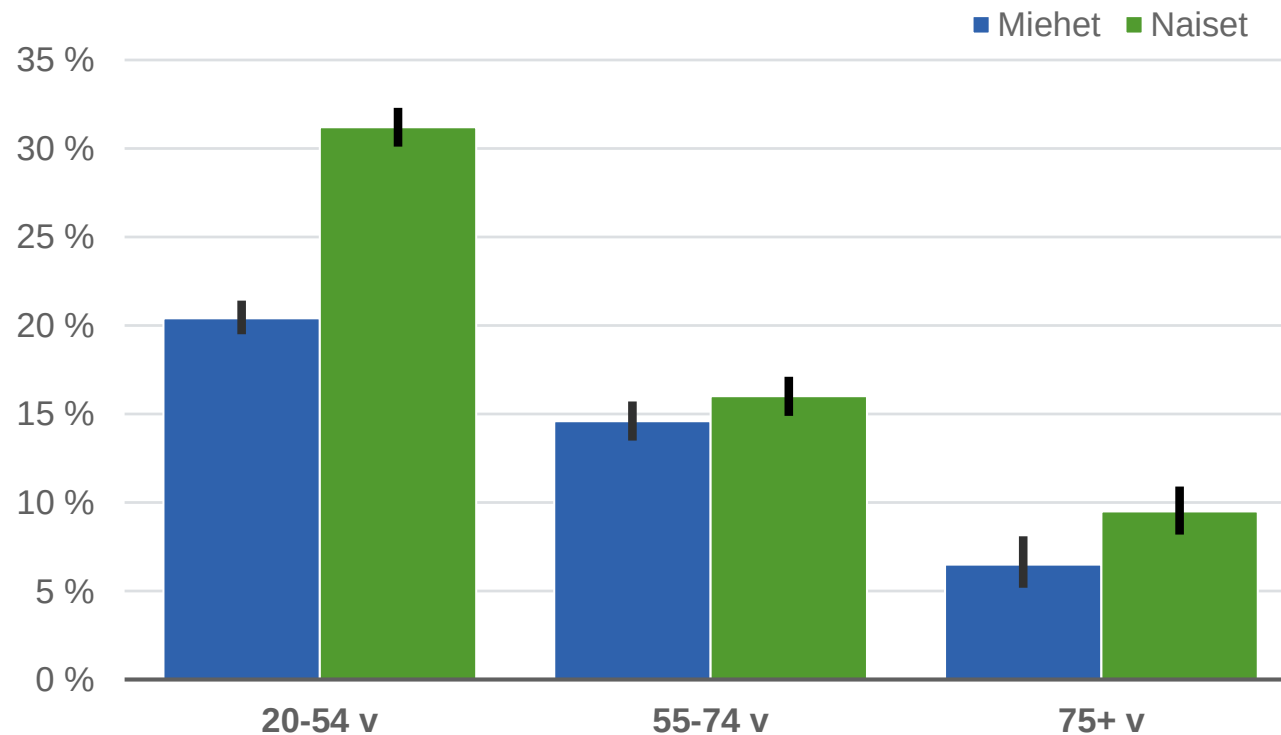

Minimibudjettiköyhyys (%) sosioekonomisen aseman mukaan vuosina 2014-2018

Koettu toimeentulon niukkuus

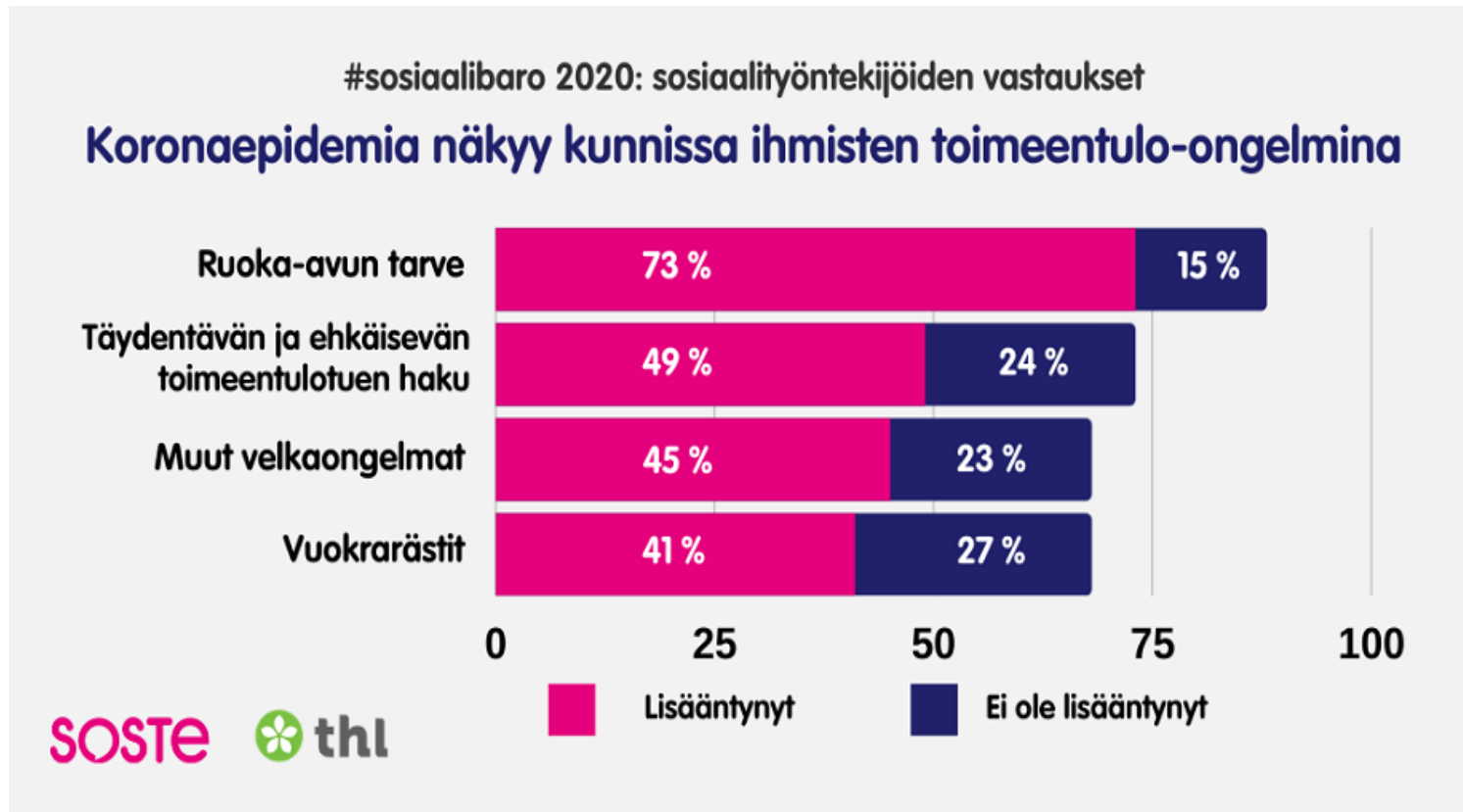
Tinkinyt ruuasta, lääkkeistä tai
lääkärikäynneistä rahan takia (%)

Lähde: FinSote 2017-2018, THL

- Naiset kokevat toimeentulon niukkuutta miehiä useammin
- Vaikka iäkkäissä paljon pienituloisia, heidän kokemus rahojen riittävydestä muuta väestöä positiivisempi
 - Iäkkäillä asumismenot yhteydessä elämäntyytyväisyyteen ja rahojen riittävyteen (Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 02/2019)

Toimeentulo-ongelmat koronaepidemian aikana, sosiaalityöntekijöiden arvio

Pandemian arvioidaan iskeneen erityisen vakavasti kotitalouksiin, joilla on jo valmiiksi toimeentulo-ongelmia

Lähde: Sosiaalibarometri 2020, ennakkotiedot

Ei nälkää

- Yleisesti suomalaisten ruokavalio kehittynyt terveellisempään suuntaan
- Väestötasolla haasteena energian saannin ja kulutuksen tasapaino (Lihavuus)
- Eri väestöryhmissä painottuvat eri ongelmat
- Runsaasti kasviksia sisältävä ruokavalio edistää terveyttä ja ympäristön kestävyyttä

Poistaa nälkä,
saavuttaa ruokaturva,
parantaa ravitsemusta,
edistää kestäväää
maataloutta

Ravitsemuksen haasteet

Väestötasolla:

- Energian saannin ja kulutuksen tasapaino
- Liian vähän kasviksia
- Liiaksi kovia rasvoja
- Liiaksi suolaa

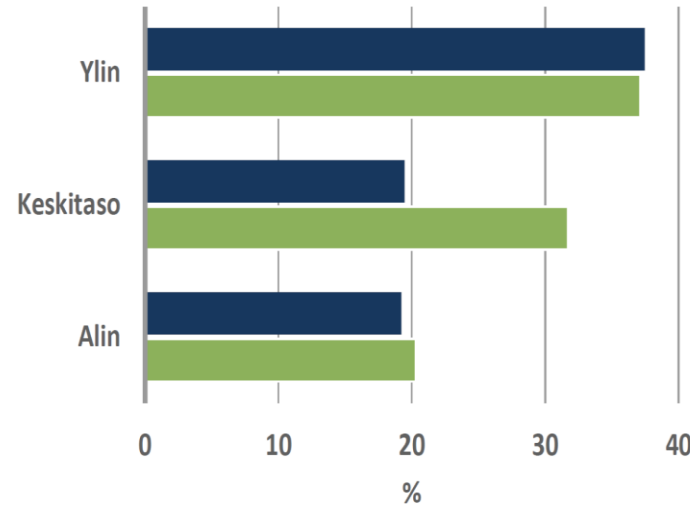
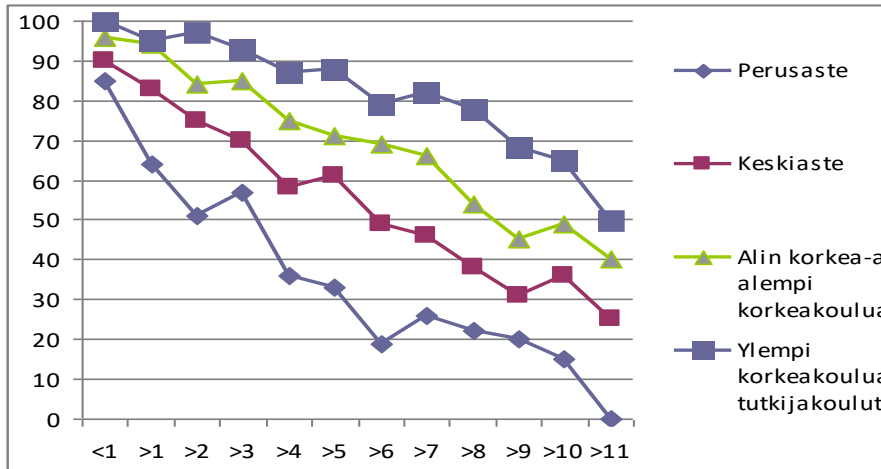
Eri väestöryhmissä :

- Lapset ja nuoret kuluttavat runsaasti sokeripitoisia ruokia ja juomia, mutta niukasti kalaa ja kasviksia.
- Aikuisista valtaosa kuluttaa liian vähän kasviksia, hedelmiä ja marjoja, ja valtaosa miehistä liikaa punaista ja prosessoitua lihaa.
- Ikääntyneillä riittävän ja monipuolisen ravitsemuksen turvaaminen

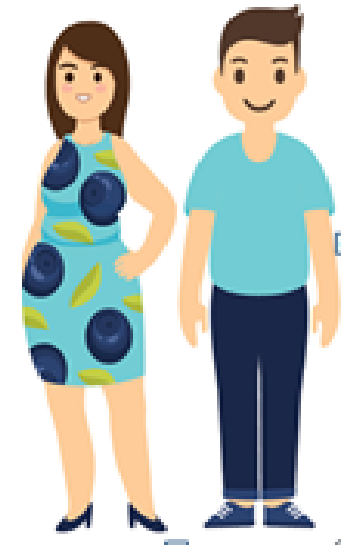
- Yleisesti suomalaisten ruokavalio kehittynyt terveellisempään suuntaan
- Keskeinen toimija: Valtion ravitsemusneuvottelukunta (VRN/MMM)

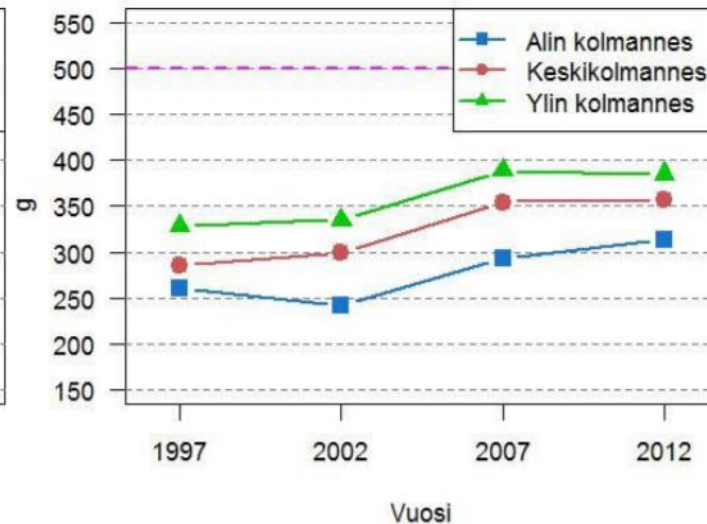
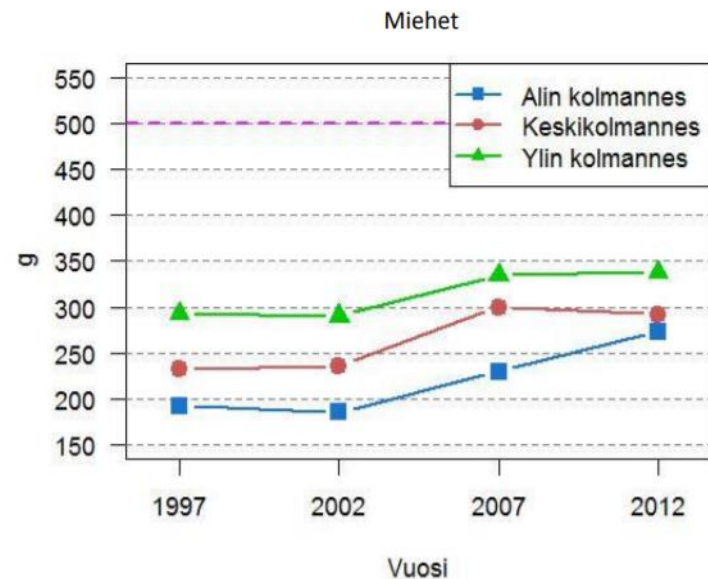
Ravitsemuksessa eroja koulutusryhmittäin

Korkeasti koulutetut (25-64 v) nauttivat lounaan muita useammin henkilöstöravintolassa

Imetettyjen lasten prosenttiosuus lapsen iän (kk) ja äidin koulutusasteen mukaan (Uusitalo ym. 2010)

Miesten ja naisten kasvisten käyttö koulutusryhmittäin vuosina 1997-2012 (Raulio ym. 2016)

Elintarviketeollisuuden rooli on merkittävä

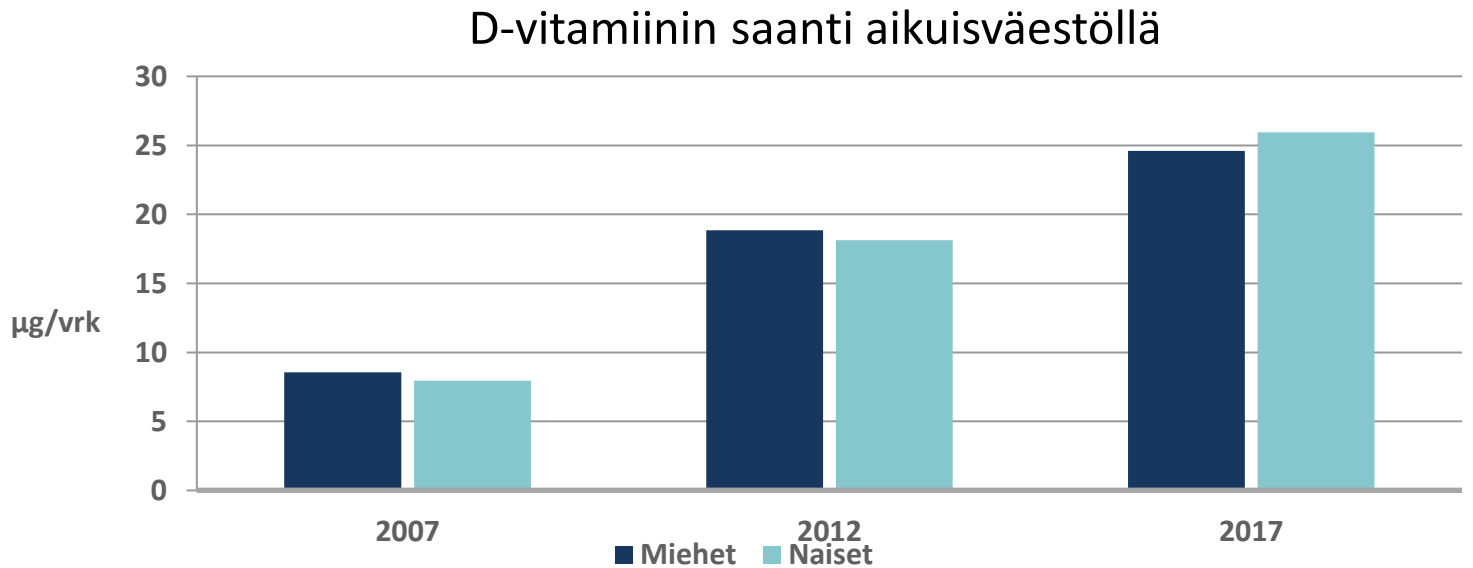
Esimerkkinä ravintoaineiden täydentäminen, Jodi ja D-vitamiini

Jodi:

Joditila ja jodinsaanti aikuisväestössä nyt lähes riittävä, v. 2015 suositus joditäydentämisestä tehonnut

D-vitamiini:

Lähes kaikki aikuiset saavat riittävästi D-vitamiinia ruoasta ja lisistä,
1 % ylittää enimmäissaantisuosituksen
(Lasten ja iäkkäiden osalta tarkkaa tietoa ei ole)

Lähde: FinRavinto –tutkimus, THL)

Sekä riittämätön että liiallinen ravintoaineiden saanti terveydelle haitallista – täydentämistoimenpiteitä on kansallisesti seurattava sekä mittaamalla elimistön pitoisuuksia että ravintoa.

Terveystä ja hyvinvointia

- Elämänlaatunsa hyväksi kokevia on väestössä noin 60%, määrä ollut lisääntyvä
- Elinajanodote kasvaa, mutta sosioekonomiset erot ovat säilyneet
- Toimintakyvyn myönteinen kehitys pysähtynyt työikäisillä ja iäkkäillä
- Ennenaikaista kuolleisuutta aiheuttavat: Sydän- ja verisuonitaudit, Syövät, tapaturmat (nuoret, työikäiset), muistisairaudet (iäkkäät)
- Tyypin 2 diabetes, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, mielenterveysongelmat ja lihavuus sekä päihteistä aiheutuvat ongelmat yleisiä ja yleistyvät
- Varautuminen ja sopeutuminen uusiin uhkiin kuten tartuntatautiepidemioihin tai ilmastonmuutokseen

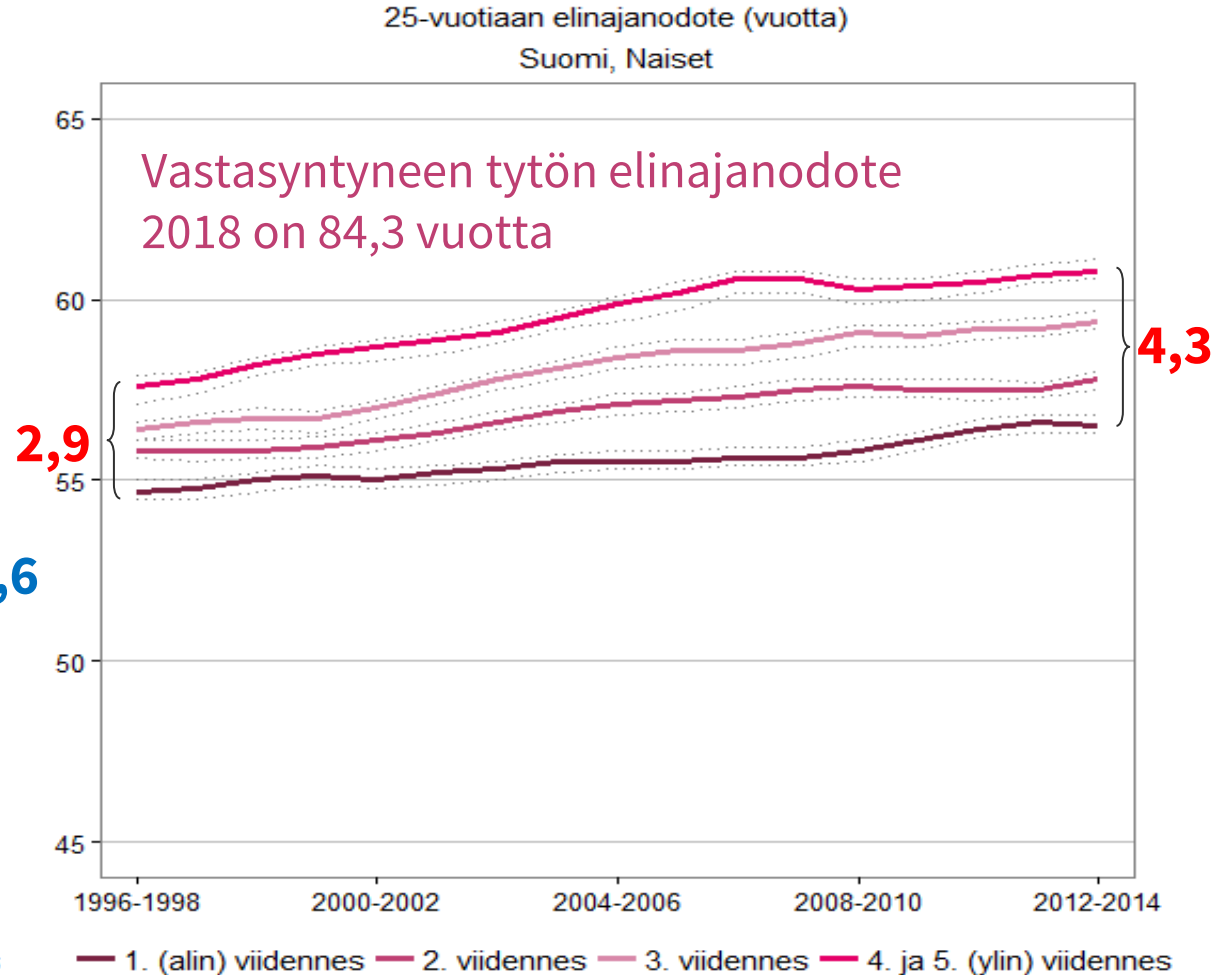
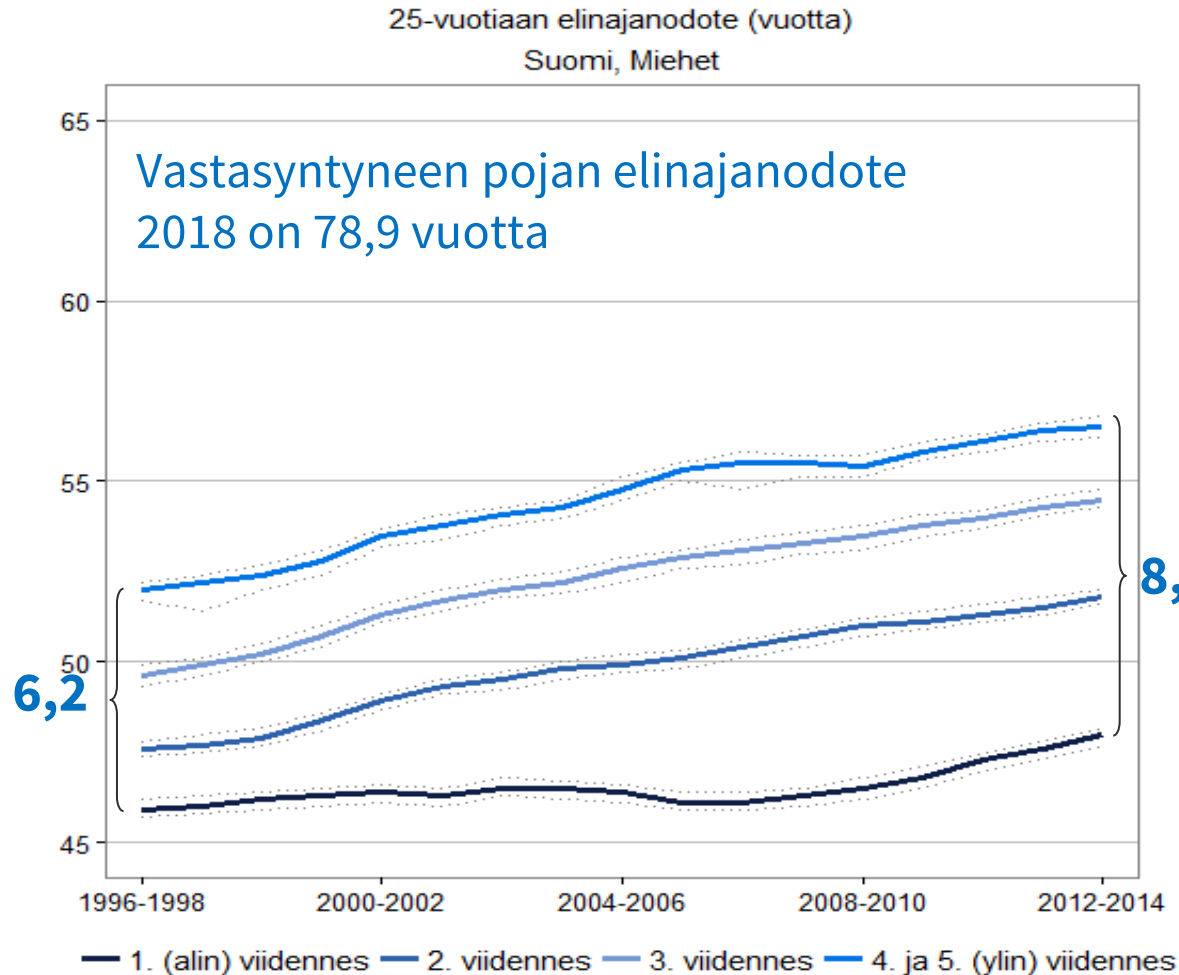
Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille

Elämänlaatunsa hyväksi kokevat

- 60 % aikuisista kokee elämänlaatunsa hyväksi
- Iän myötä kokemus heikkenee
 - yli 75 v, 42 %
- Koulutusasteen parantuessa kokemus lisääntyy
 - korkeasti koulutetut naiset, 76%
- Naiset kokevat elämänlaatunsa miehiä paremmaksi

25-vuotiaan elinajan odotteen kehitys 1996-2014 tuloviidenneksissä

Lähde: www.terveytemme.fi/kuolleisuuserot/

Yleisimmät kuolinsyyt 2018 (lkm, kuolleet)

0 - 14

Yhteensä 167

Synnyynnäiset
epämuodostumat,
kromosomipoikkeavuudet
(39)

Kasvaimet
(19)

Tapaturmat
(17)

15 - 64

Yhteensä 7 827

Kasvaimet
(2 369)

Verenkiertoelinten
sairaudet
(1 708)

Tapaturmat ja väkivalta
(1 487)

65 -

Yhteensä 46 529

Verenkiertoelinten
sairaudet
(17 117)

Kasvaimet
(10 514)

Dementia, Alzheimerin
tauti
(10 085)

Lähde: Tilastokeskus

Uudet ja jo tutuksi tulleet terveyshuolet

- Varautuminen ja sopeutuminen uusiin uhkiin, kuten tartuntatautiepidemiat tai ilmastonmuutos
- Väestöryhmien väliset terveys- ja hyvinvointierot pysyviä
- Työkykyongelmat lisääntyvät
- Iäkkäiden toimintakyvyn myönteinen kehityksen pysähtynyt -> iäkkäiden määrän kasvaessa toimintarajoitteisten ihmisten määrä kasvaa
- Sydän- ja verisuonitaudit, tyypin 2 diabetes, tuki- ja liikuntaelinsairaudet, syövät yleisiä
- Mielenterveysongelmat, monisairastavuus ja lihavuus yleistyvät
- Elintavat edelleen haasteena

Toimintakyvyn paraneminen on pysähtynyt

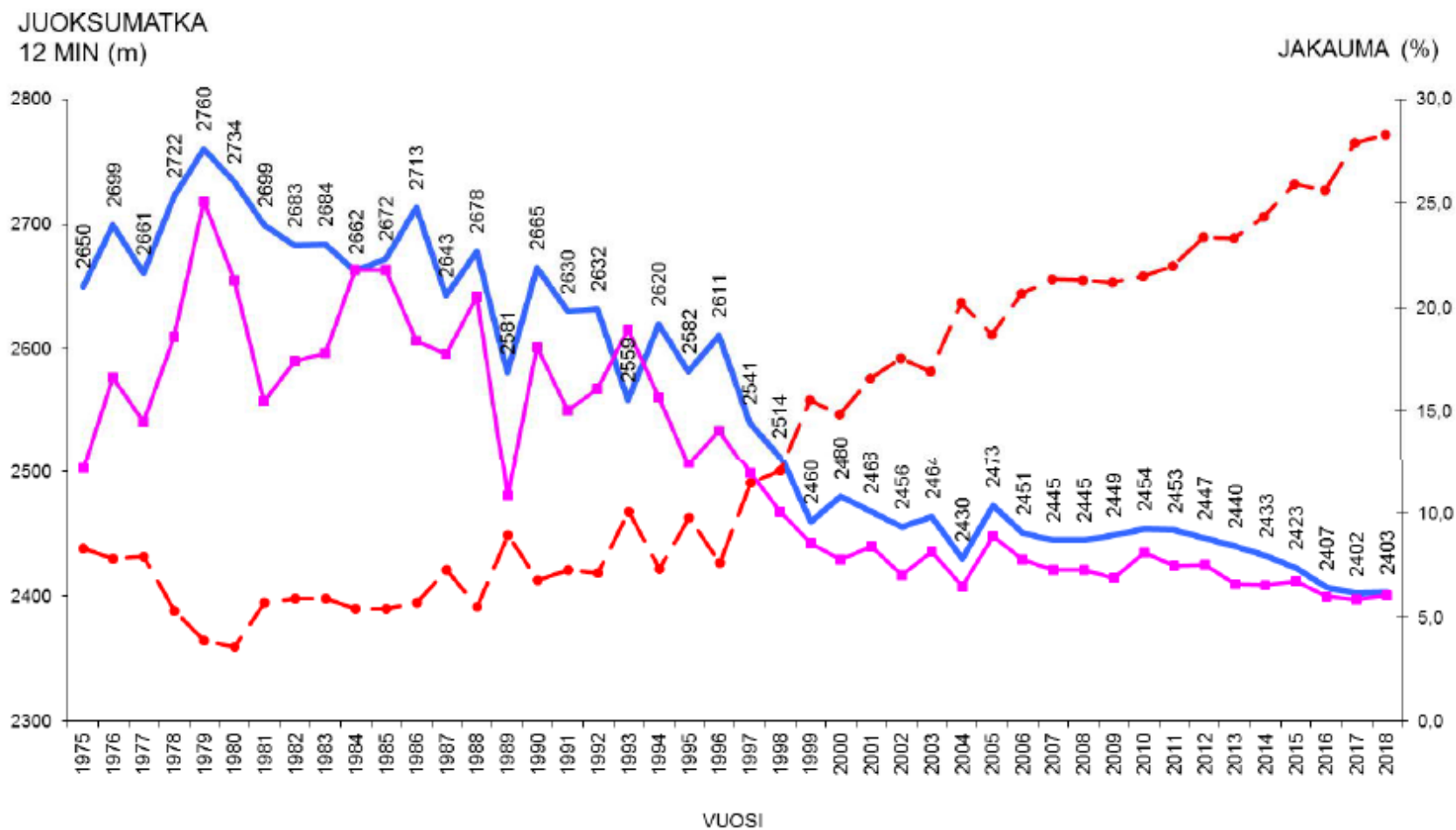
- Iäkkään väestön toimintakyvyn pitkään jatkunut myönteinen kehitys näyttää pysähtyneen
 - Väestötutkimuksissa niiden iäkkäiden osuus, joiden toimintakyky mittausten perusteella on huono, pieneni vuoteen 2000 asti. Tämän jälkeen osuus on pysynyt muuttumattomana.
 - Iäkkäiden toimintakyvyssä kuitenkin suurta vaihtelua väestöryhmittäin
- Keski-ikäisten liikkumiskyky on heikentynyt
 - Puolen kilometrin kävelyssä 60-69 –vuotiaista miehistä vaikeuksia ilmoitti 13% (vuonna 2000) ja 18% (2017), 60-69 –vuotiaista naisista 14% (2000) ja 18% (2017). (Lähde: THL, väestötutkimukset)

⇒toimintarajoitteisten ihmisten määrä väistämättä kasvaa

⇒myös kansantautien (ml. muistisairaudet) esiintyvyys lisääntyy

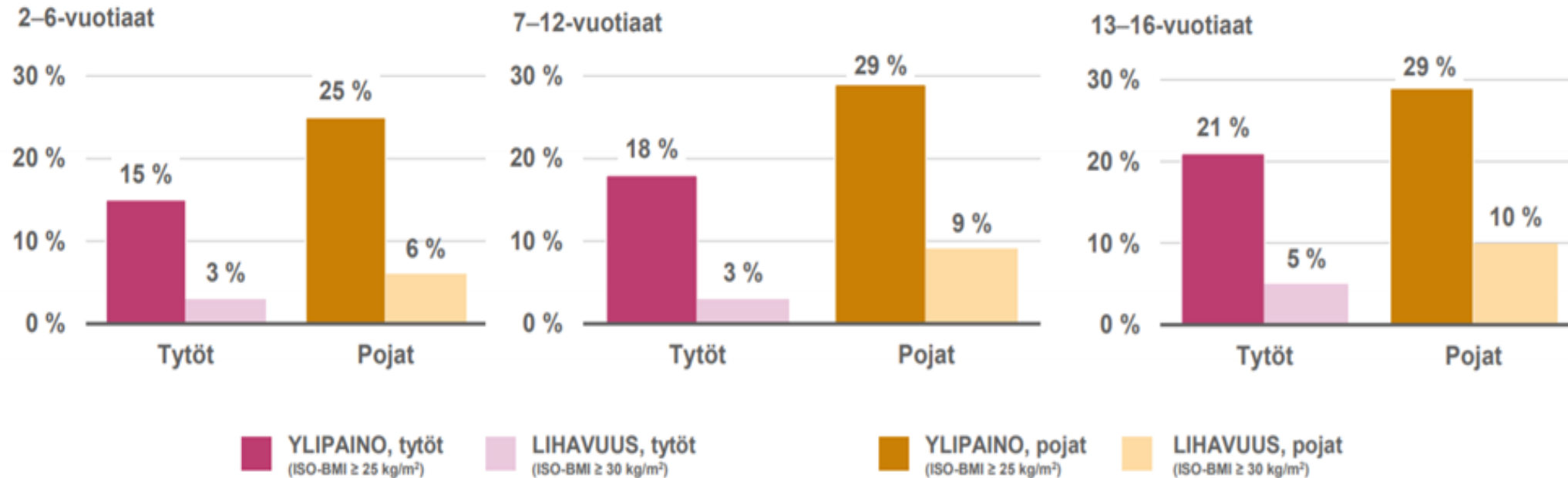
Varusmiespalveluksen aloittaneiden miesten kestävyyskunto vuosina 1975-2018

19.8.2020

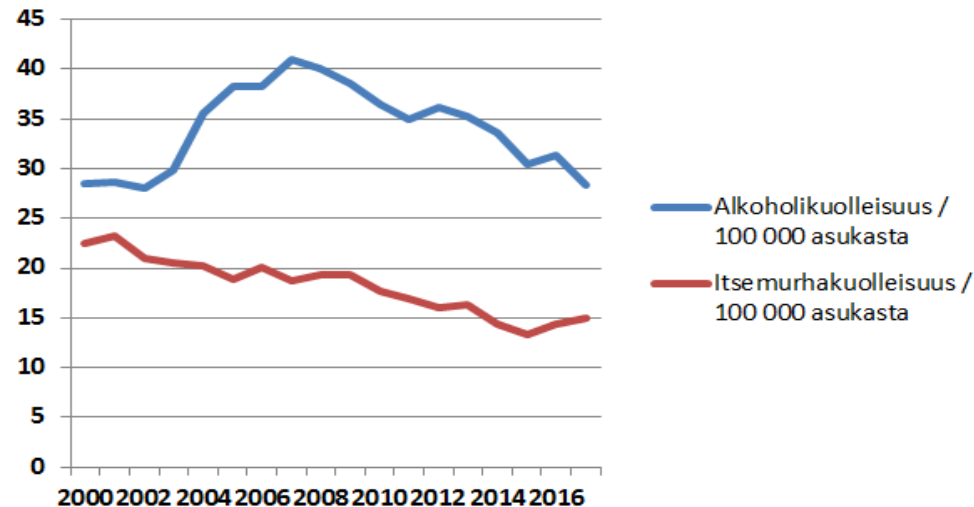
Lähde: <https://puolustusvoimat.fi/web/sotilasliikunta/varusmiesten-kuntotilastot>

Ylipaino ja lihavuus pojilla ja tytöillä 2018

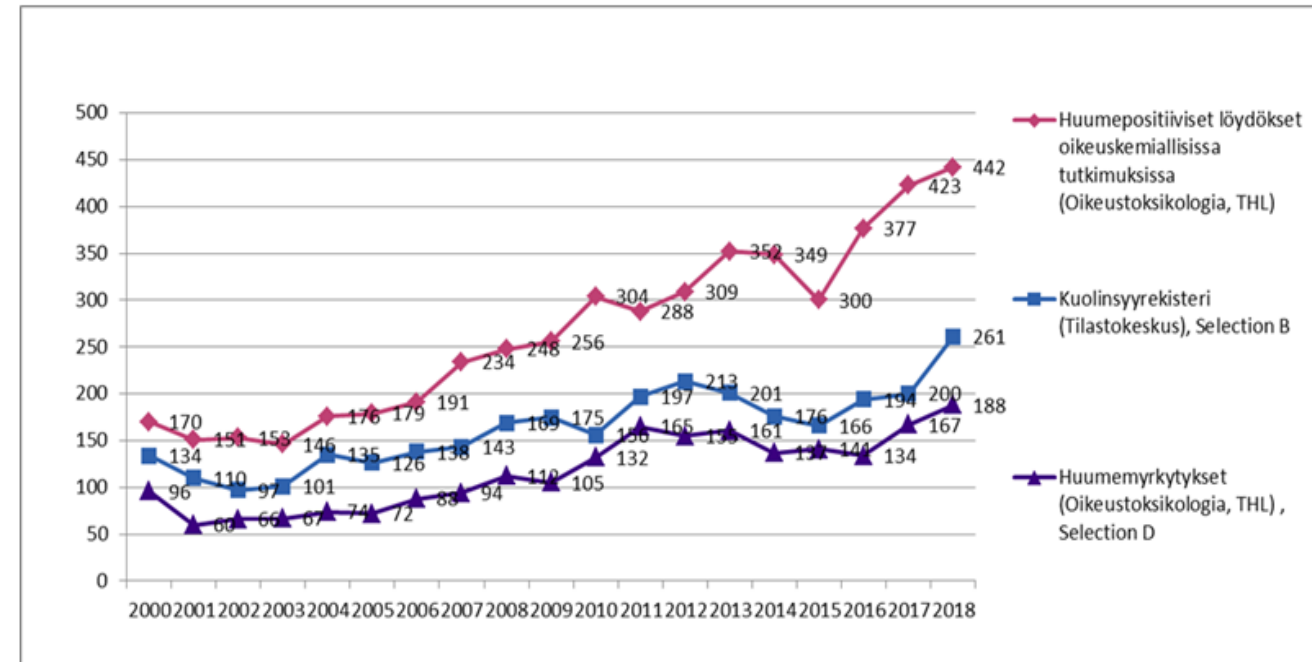
Alkoholi ja huumeet

- Alkoholi eniten haittoja aiheuttava päihde Suomessa

- Huumeiden käyttö ja huumekuolemat lisääntyneet merkittävästi 2010-luvulla

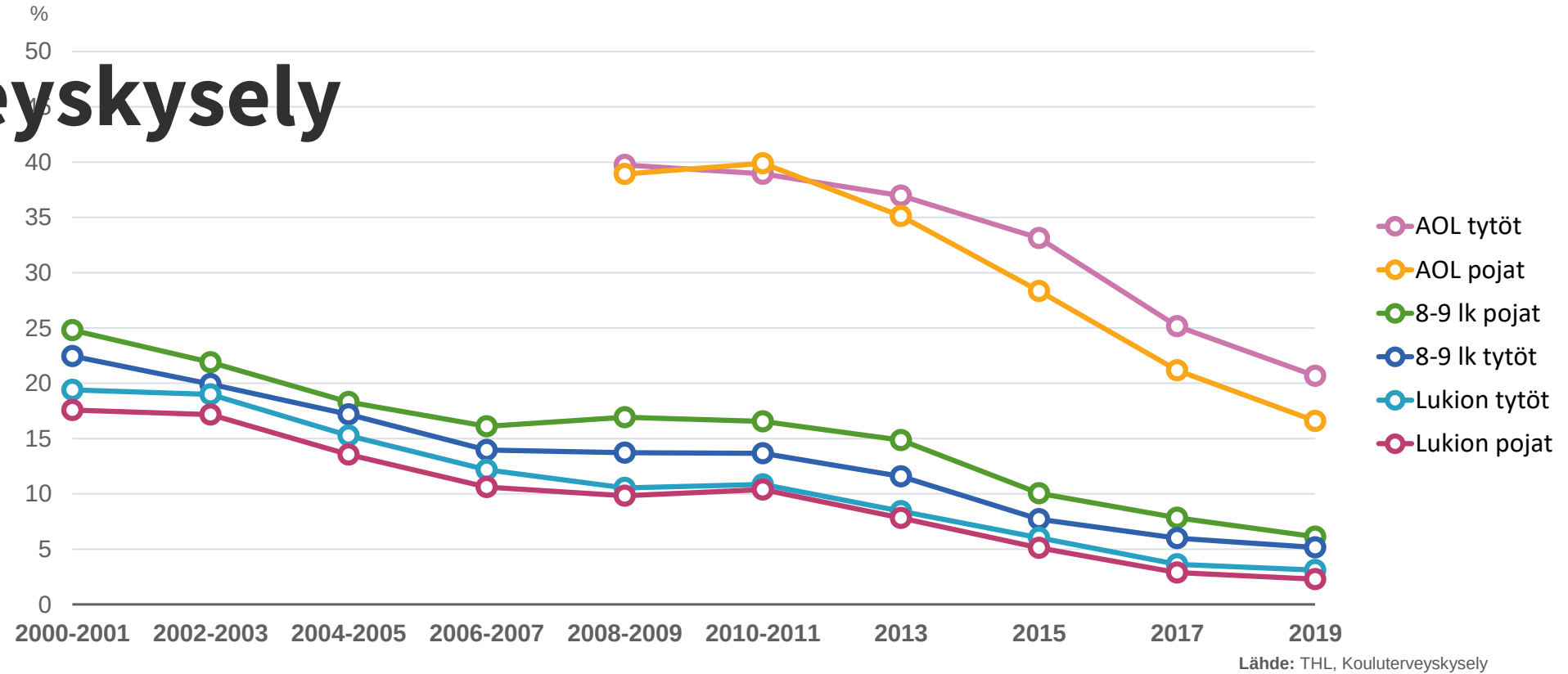
Huumausainelöydökset ja huumausainekuolemat Suomessa 2000–2018.

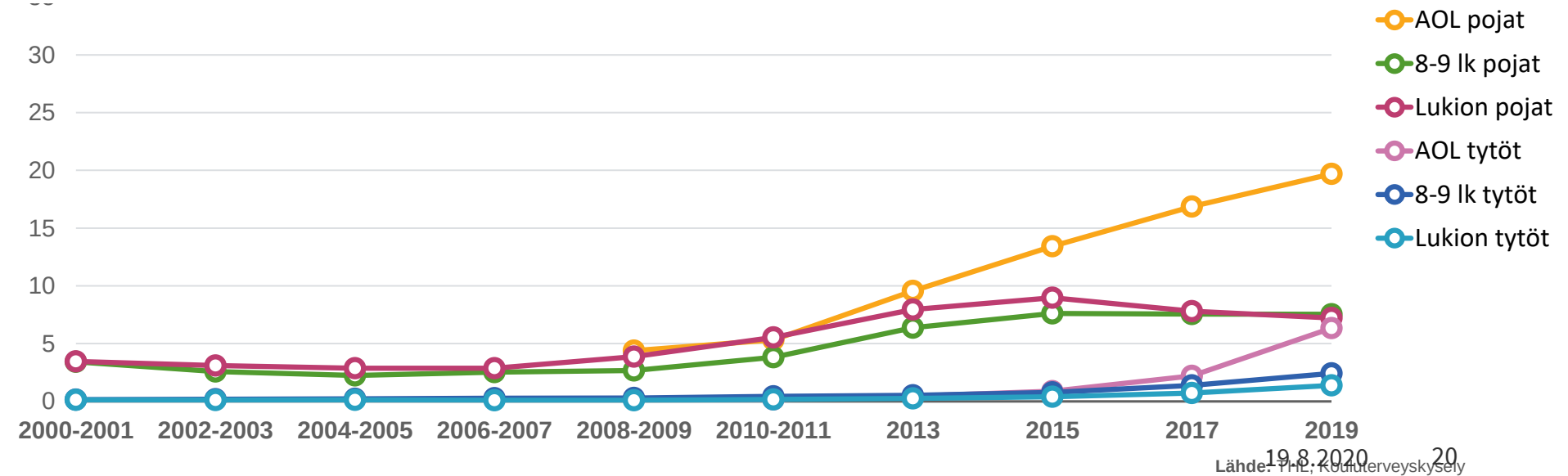
Lähde: Oikeustoksikologia, THL ja Tilastokeskus

Kouluterveyskysely

Päivittäin tupakoivat

Päivittäin nuuskaavat

Hyvä koulutus

- Peruskoulun oppimistuloksissa sosioekonominen asema yhteydessä oppimistulosten kehitykseen (PISA-tutkimus)
- NEET-nuorten suhteellinen osuus ikäryhmästä ei viimeisten vuosien aikana lisääntynyt, 40%:lla NEET-nuorista perusasteen tutkinto puuttuu

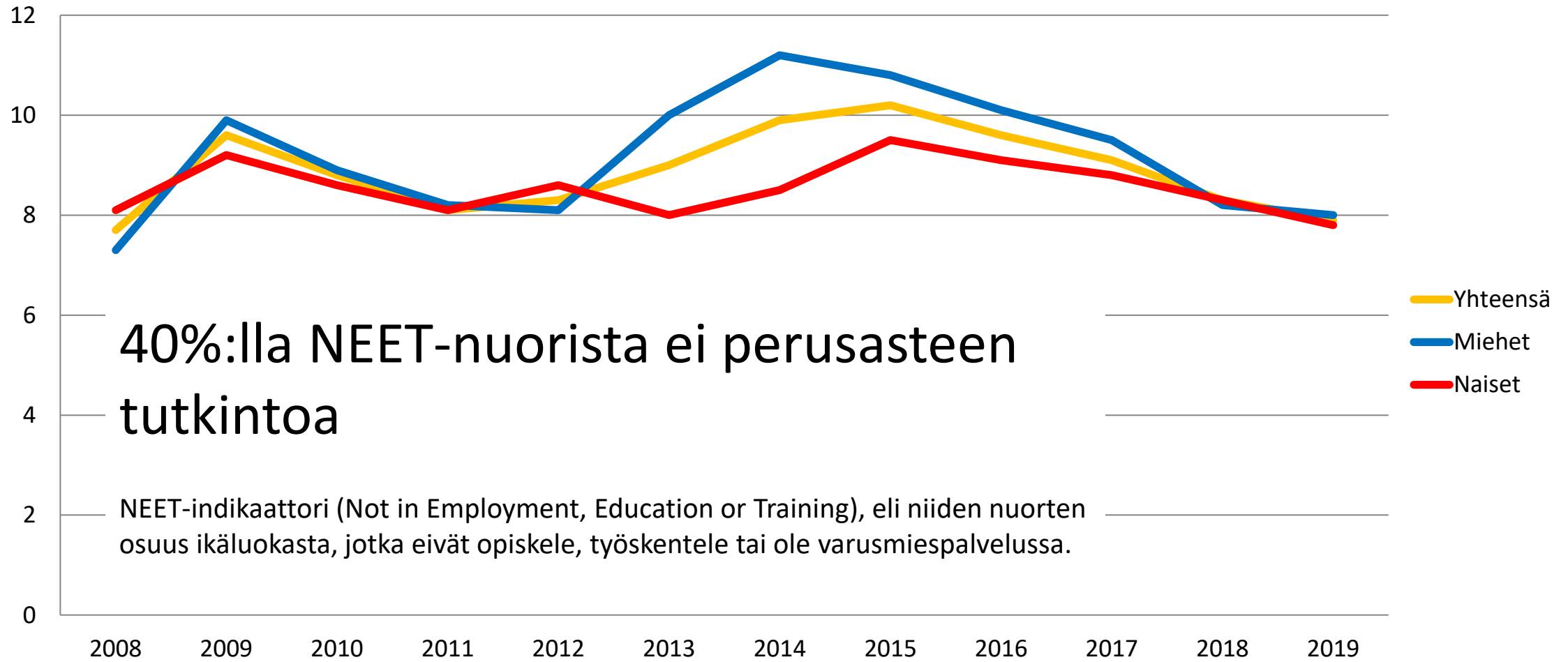
Taata kaikille avoin,
tasa-arvoinen ja
laadukas koulutus sekä
elinikäiset oppimismahdollisuudet.

PISA: kaventuuko eriarvoisuus?

- ”Sosioekonomiselta asemaltaan heikommassa asemassa olevat oppilaat, erityisesti pojat, suoriutuvat aiempaa huonommin PISA-testeistä, kun taas asemaltaan hyväosaiset, erityisesti tytöt, ovat säilyttäneet korkean tason.”
(PISA 2018, s. 125)

Koulutuksen ja työvoiman ulkopuolella olevien 15-24 -vuotiaiden osuus %

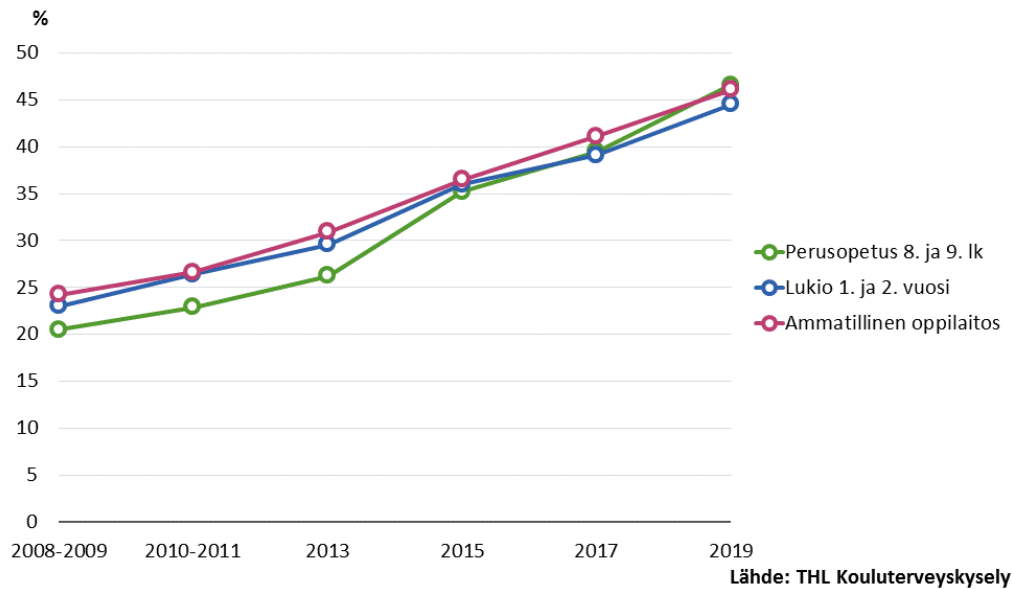

Lähde: Tilastokeskus

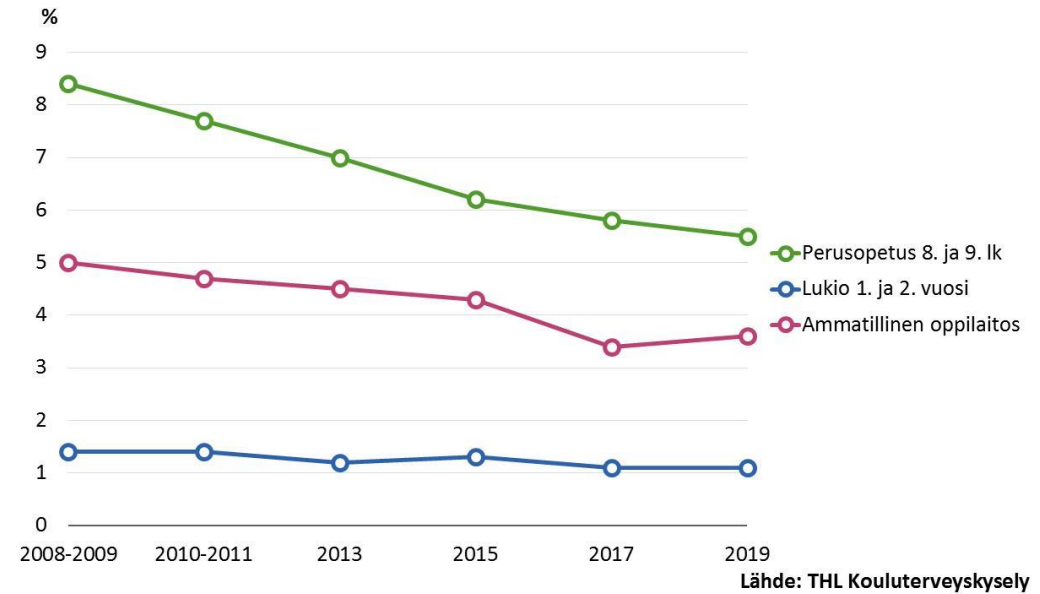
Kouluterveyskysely:

- Välit vanhempiin lähentyneet, koulukiusaaminen vähentynyt, mutta kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus lisääntynyt

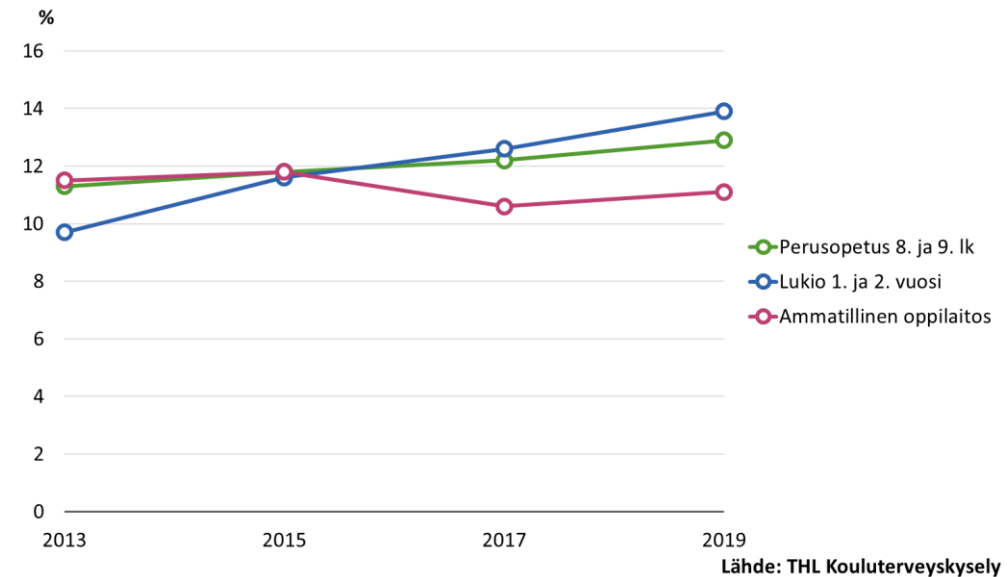
Hyvä keskusteluyhteys vanhempien kanssa, %

Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, %

Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, %

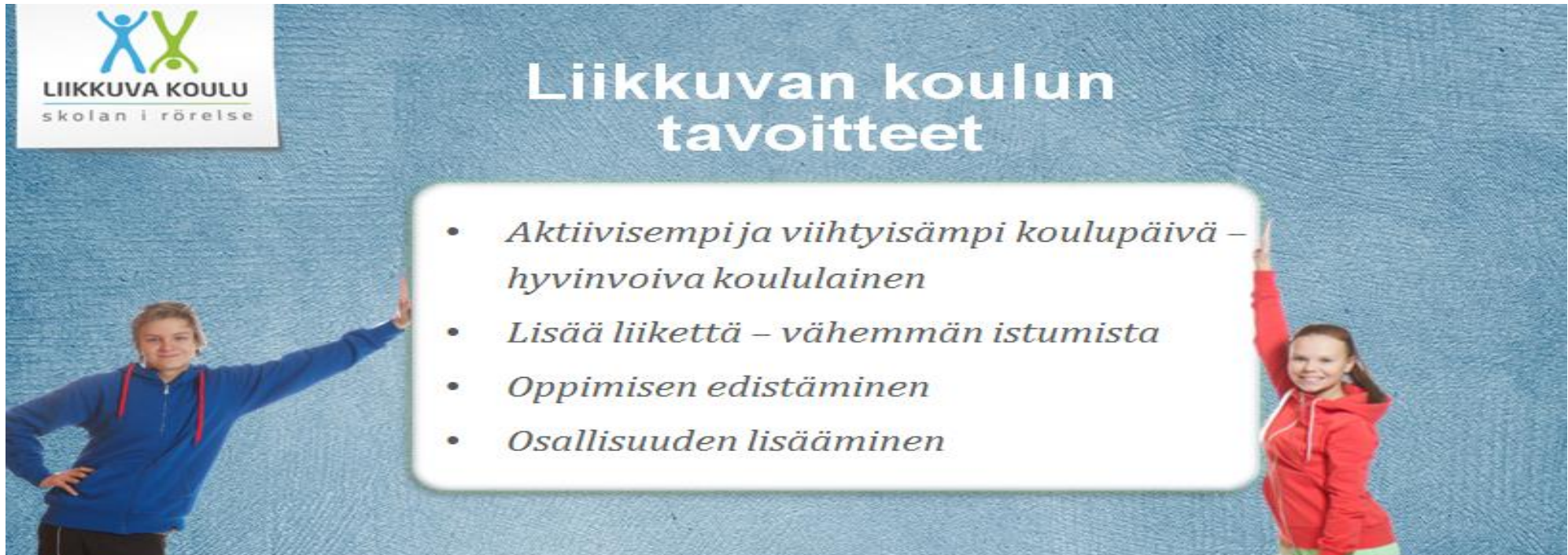

Kouluruokailu edistää oppimista ja tasa-arvoa esiopetuksesta korkeakouluun

- Keskeinen osa koulun ruokakasvatusta ja koko kouluyhteisön terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä
 - Päivittäisenä tapahtumana vaikuttavaa pitkän aikavälin sijoittamista oppimiseen ja hyvinvointiin
 - Esim. kolmasosalla nuorista, jotka eivät syö aamupalaa ja koululounasta säännöllisesti on todettu vaikeuksia opetuksen seuraamisessa (Raulio ym. 2020)
 - Kunnissa COVID-19 poikkeustilanteesta johtuen kouluruokailun järjestämisessä vaihtelevia käytäntöjä:
<https://www.oph.fi/fi/tilannetietoa-poikkeusoloista-ja-tiedonkeruista>
- Koululaisten ravitsemuksen turvaaminen tärkeää myös poikkeusoloissa

Panostusta terveyttä edistäviin liikuntatottumuksiin jo pienestä pitäen

LIIKKUVA KOULU
skolan i rörelse

Liikkuvan koulun tavoitteet

- *Aktiivisempi ja viihtyisämpi koulupäivä – hyvinvoiva koululainen*
- *Lisää liikettä – vähemmän istumista*
- *Oppimisen edistäminen*
- *Osallisuuden lisääminen*

 -fyysisen toimintakyvyn seuranta järjestelmä

Sukupuolten tasa-arvo

- Ihmisoikeusperusteisen tasa-arvon edistäminen
- Pääministeri Marinin tasa-arvo-ohjelma, jossa 7 eri osa-aluetta

Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo, vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia

Tasa-arvo -ohjelma 2020–2023

Tasa-arvo-ohjelma kokoaa yhteen hallituksen keskeiset toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuoleen perustuvan syrjinnän poistamiseksi.

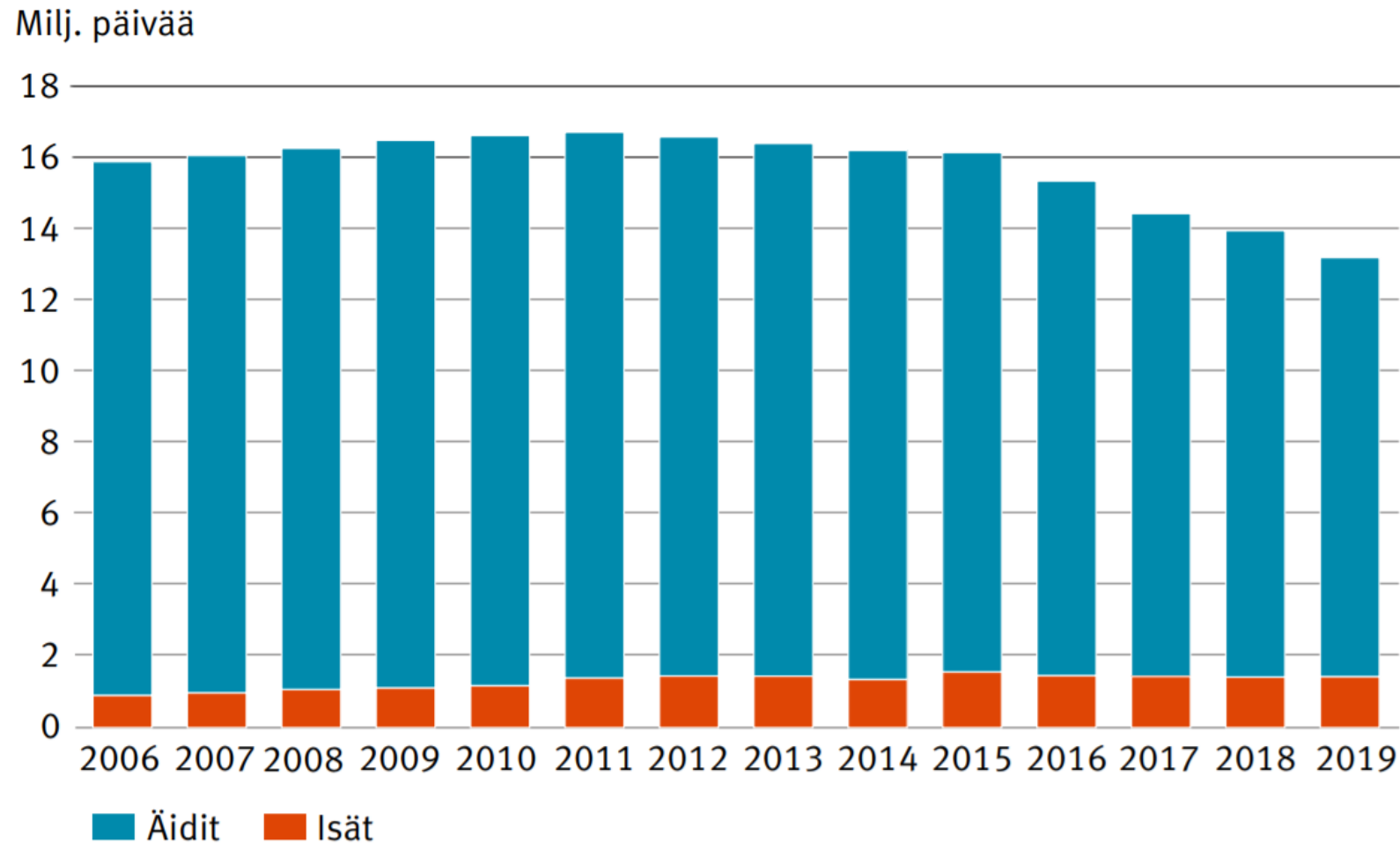
- Työelämän ja taloudellisen päätöksenteon tasa-arvo
- Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja hoivan nykyistä tasaisempi jakaminen
- Sukupuolten tasa-arvon edistäminen varhaiskasvatuksessa ja koulutuksessa
- Naisiin kohdistuvan ja lähisuhdeväkivallan vähentäminen
- Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten aseman parantaminen
- Sukupuolten tasa-arvon edistäminen keskeisissä uudistuksissa ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen
- Sukupuolten tasa-arvon edistäminen Euroopan unionissa ja kansainvälisessä toiminnassa

Naisten ja miesten tuloerojen kaventaminen

- Naisten ansiot ovat keskimäärin 84% miesten ansioista
-> Eri toimialat, eri tehtävät
- Taustamuuttujien suhteen vakioitu palkkaero 6,7%
(Tilastokeskus, palkkarakennetilasto, 2018)

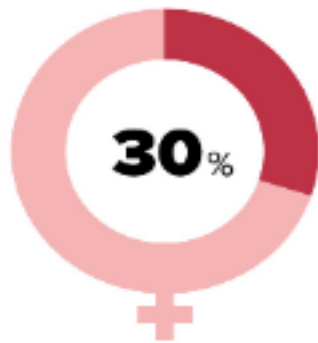
Äideille ja isille korvatut vanhempainrahapäivät

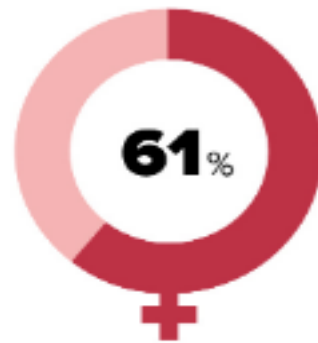
Lähde: KELA, lapsiperhe-etuustilasto 2019

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen

Naisiin kohdistuva väkivalta ja henkirikokset

Parisuhteessa olleista naisista on kokenut nykyisen tai entisen kumppanin tekemää väkivaltaa.

Naisiin kohdistuvista henkirikoksista tekijänä oli puoliso, seurustelukumppani tai entinen kumppani.

Lähde: Onko Suomi maailman turvallisin maa kaikille? Turvallisuuden toteutuminen eri sukupuolten ja väestöryhmien kannalta. KPMG 2018

<https://sisainturvallisuus.fi/sisaisen-turvallisuuden-tila:>

Puhdas vesi ja sanitaatio

- Suomen vesihuollon nykytila on hyvä
- World Water Council ja Britannian Centre for Ecology and Hydrology ovat kehittäneet kansainvälisen vesiköyhyysindeksin, jonka perusteella Suomi on arvioitu vesitaloudeltaan maailman rikkaimmaksi maaksi.
- Vesivarojen niukkuus on globaali turvallisuusongelma

Varmistaa veden saanti ja kestävä käyttö sekä sanitaatio kaikille.

Suomen vesihuollon nykytila

- Valtaosa tuotetusta talousvedestä täyttää sille asetetut laatutavoitteet ja – vaatimukset
- Vesihuollon haasteita: (Pienten) laitosten korkea lukumäärä, infrastruktuurin ikääntyminen, usein heikot talous- ja henkilöstöresurssit
- Ongelmatilanteita ja vesiepidemioita esiintyy joka vuosi
- Uusia ilmiöitä jotka aiheuttavat yhä useammin talousvesiongelmia:
 - Ilmastonmuutos – sään ääri-ilmiöt
 - Verkostojen rappeutuminen

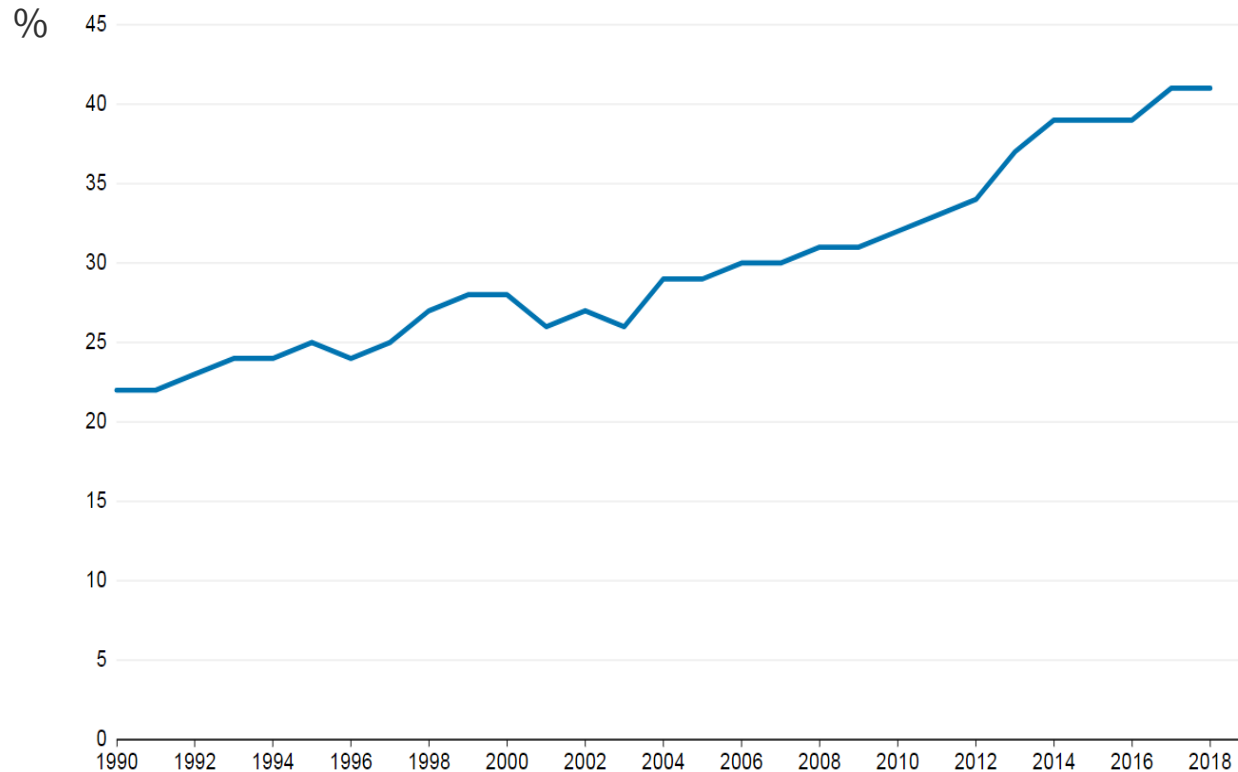
Edullista ja puhdasta energiaa

- Uusiutuvan energian osuus kokonaiskulutuksesta lisääntyy (2018: 41%)
- Energiatuotannon puhtaus ja pienhiukkaspäästöjen ehkäisy

Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille.

Uusiutuvan energian käyttö Suomessa

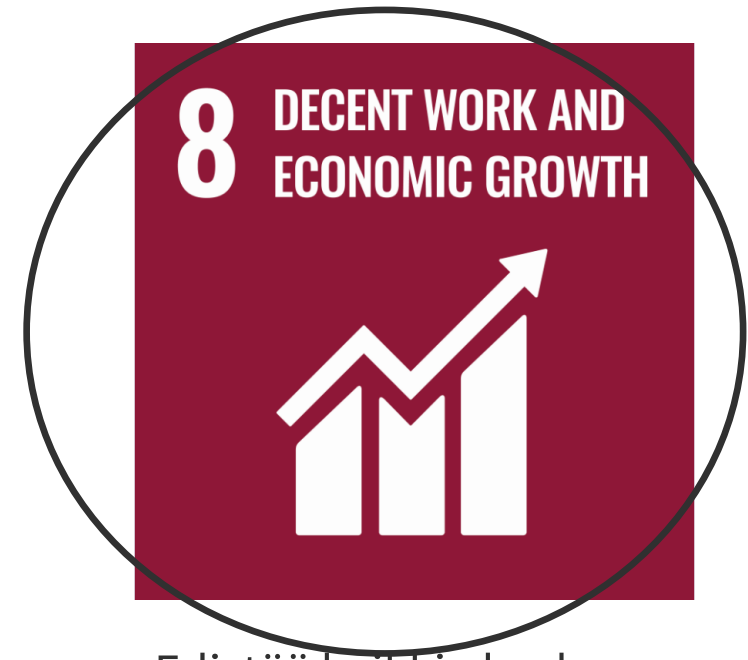
- Terveys- ja hyvinvointinäkökulmat
 - Puunpoltosta syntyvät pienhiukkaset
 - Tuulivoiman meluhaitat?
 - Turpeenpolton vesistö- ja ilmastovaikutukset

Uusiutuvan energian osuus energian kokonaisloppukulutuksesta, 2018: 41%

Lähde: Tilastokeskus, Kestävän kehityksen YK-indikaattorit

Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua

- Työvoimatarve kasvaa
- Työikäisten työkyky heikkenemässä, mielenterveyden ongelmat työelämässä
- Työ ja mielekäs tekeminen monin tavoin tärkeitä hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta
- Suoranaiset syrjäntäkokemukset työelämässä

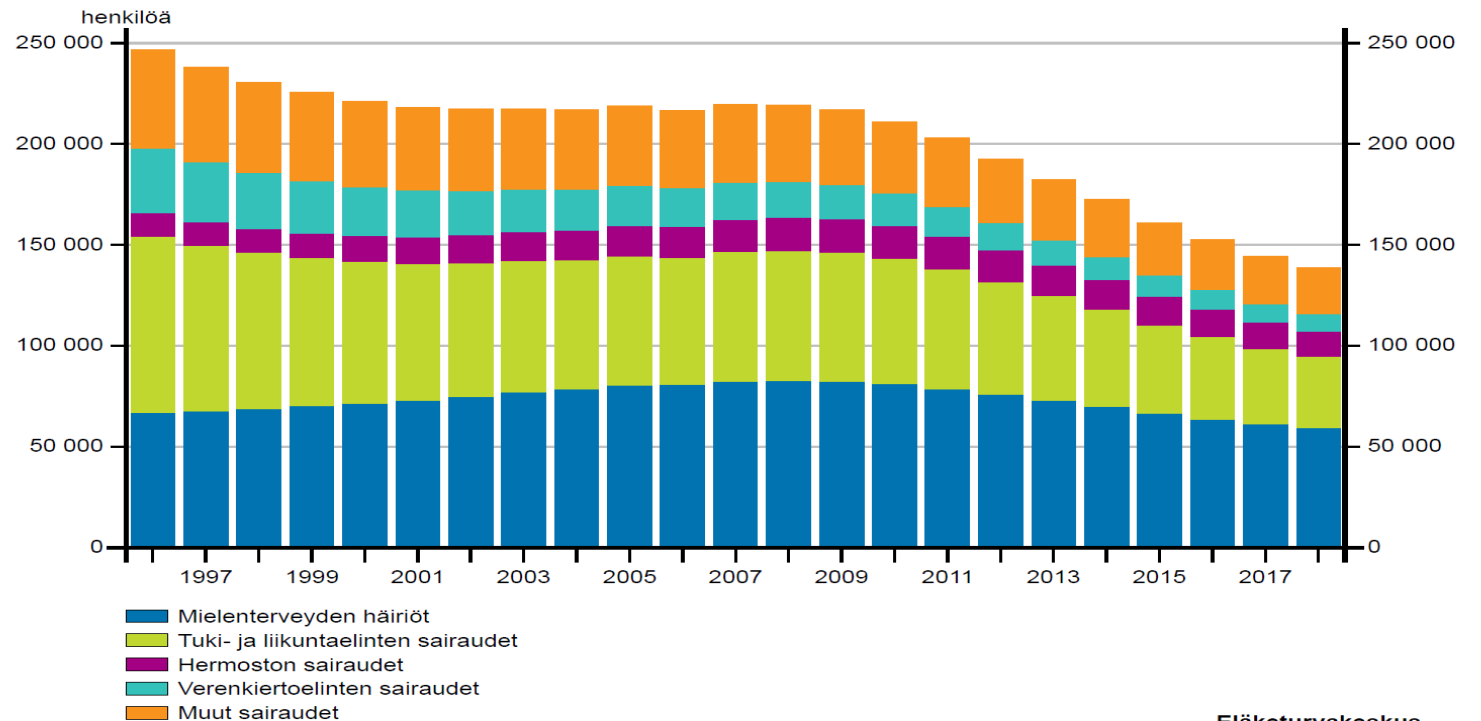
Edistää kaikkia koskevaa kestäväää talouskasvua, täyttää ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja.

Mielenterveyden ongelmat työelämässä, merkitys lisääntyy

- Työikäinen väestö ikääntyy, syntyvyys pienenee → kasvava työvoimatarve sekä sote-palveluissa että muilla aloilla ellei maahanmuutto turvaa työvoiman riittävyyttä
- 1980–2011 havaittu: väestön itse raportoidun työkyvyn koheneminen on kääntynyt lievään laskuun **FinTerveys**

- Mielenterveyshäiriöt yleisin työkyvyttömyyseläkkeen syy

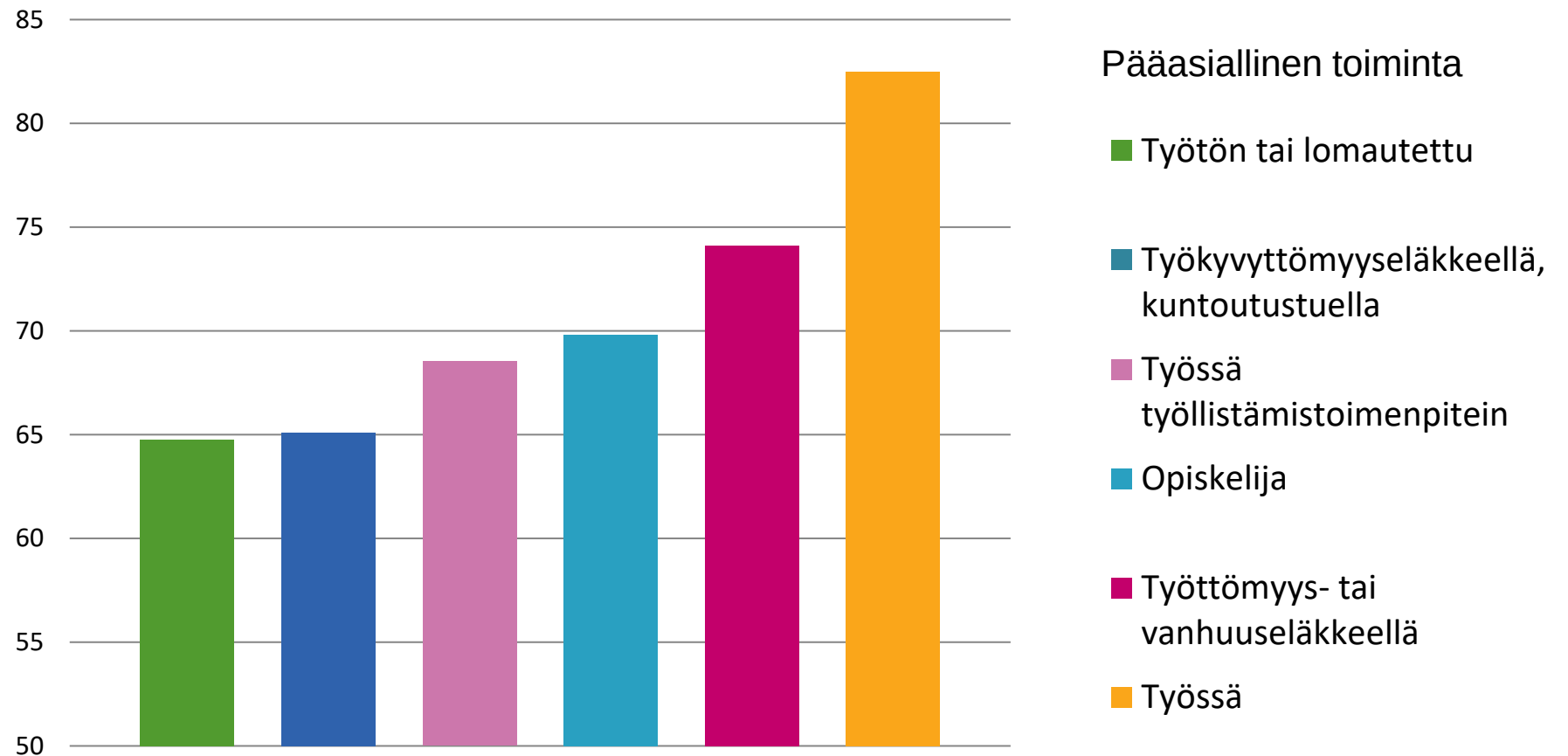
Työeläkejärjestelmästä työkyvyttömyyseläkettä saaneet 1996-2018
työkyvyttömyyden pääasiallisen syyn mukaan

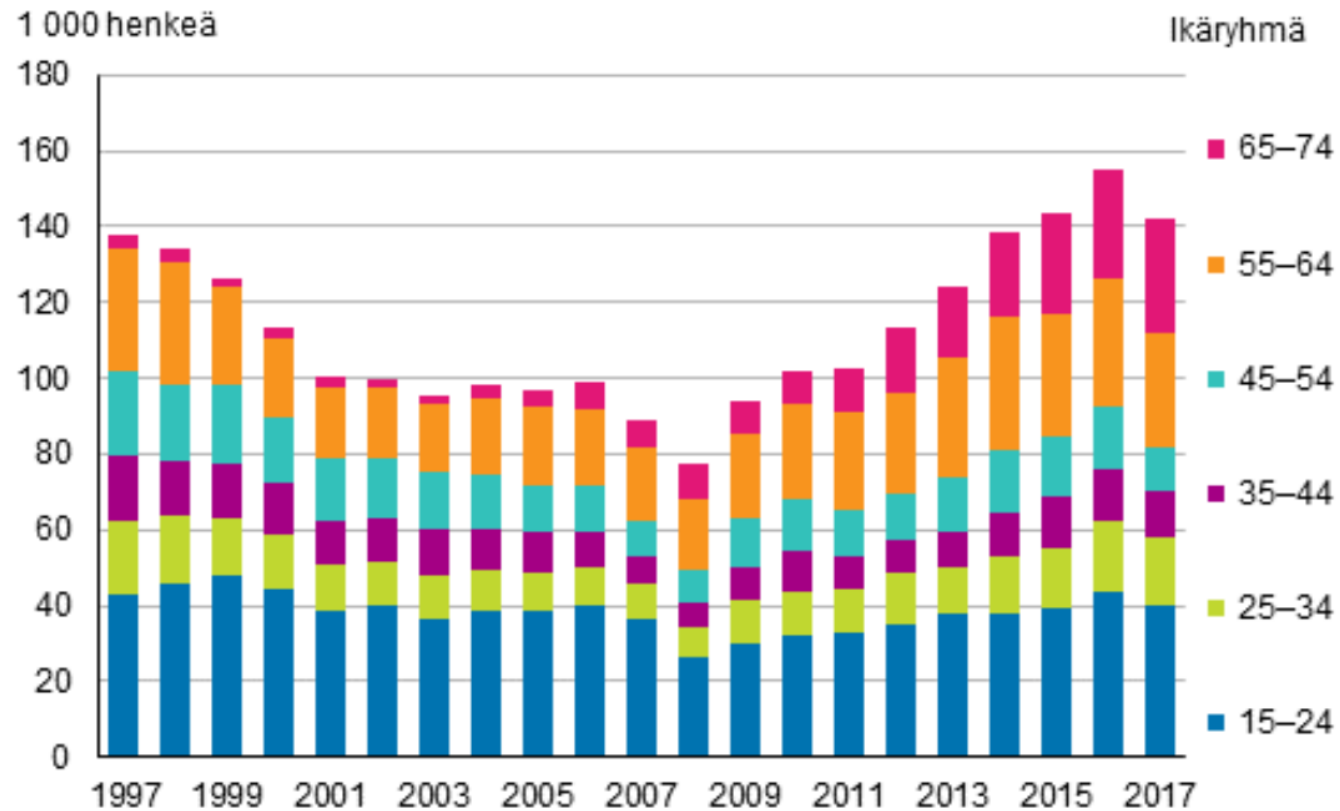
Eläketurvakeskus

Osallisuuden kokemus on matalin työttömillä, lomautetuilla ja työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella olevilla

Osallisuuden kokemus
(osallisuusindikaattorin
keskiarvo, 0–100)
työmarkkina-aseman
mukaan

Piilotyöttömät

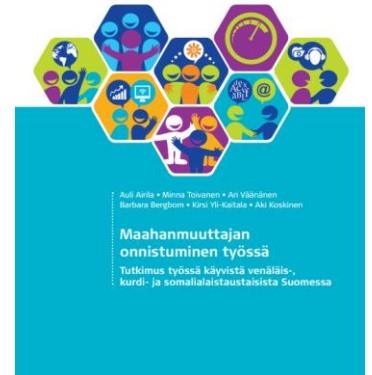

- Piilotyöttömäksi luokitellaan työvoimatutkimuksessa työvoiman ulkopuolella oleva henkilö, joka olisi halunnut työtä ja olisi voinut ottaa työn vastaan kahden viikon kuluessa, mutta ei ollut aktiivisesti hakenut työtä edeltävän neljän viikon aikana.

Lähde: Tilastokeskus,
työvoimatutkimus 2017

Ulkomaalaistaustaisten työllisyys

- Ulkomaalaistaustaisen väestön koulutusrakenne on kahtiajakautunut. UTH-tutkimuksessa (v. 2014) 25–54-vuotiaista 40 % oli korkeakoulutettuja
- FinMonik-tutkimuksessa (v. 2018) Suomessa tai muualla suoritettu korkeakoulututkinto oli peräti 49 prosentilla vastanneista.
- Ulkomaalaistaustaisten miesten työllisyysaste on lähes samalla tasolla kuin suomalaistaustaisella; naisilla on enemmän vaikeuksia työllistyä.
- Työkykynsä heikentyneeksi arvioivien osuus on ulkomaalaistaustaisessa väestössä keskimäärin suurempi kuin koko väestössä. Työ- ja toimintakyvyn ongelmien yleisyys kuitenkin vaihtelee suuresti taustamaan mukaan.
- Syrjintä ja työnantajien ennakkoluulot ovat merkittävä syy Suomeen muuttaneiden ihmisten työllistymisvaikeuksiin.
- Julkisuudessa noussut esiin työhön liittyvää ihmiskauppaa

Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja

- Julkinen liikenne, uusiutuva energia, uusien teollisuusalojen kasvu sekä tieto- ja viestintätekniologia ovat entistä tärkeämpiä.
- Digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen, mutta palvelut turvattava myös niille, joilla ei ole valmiuksia käyttää digipalveluita

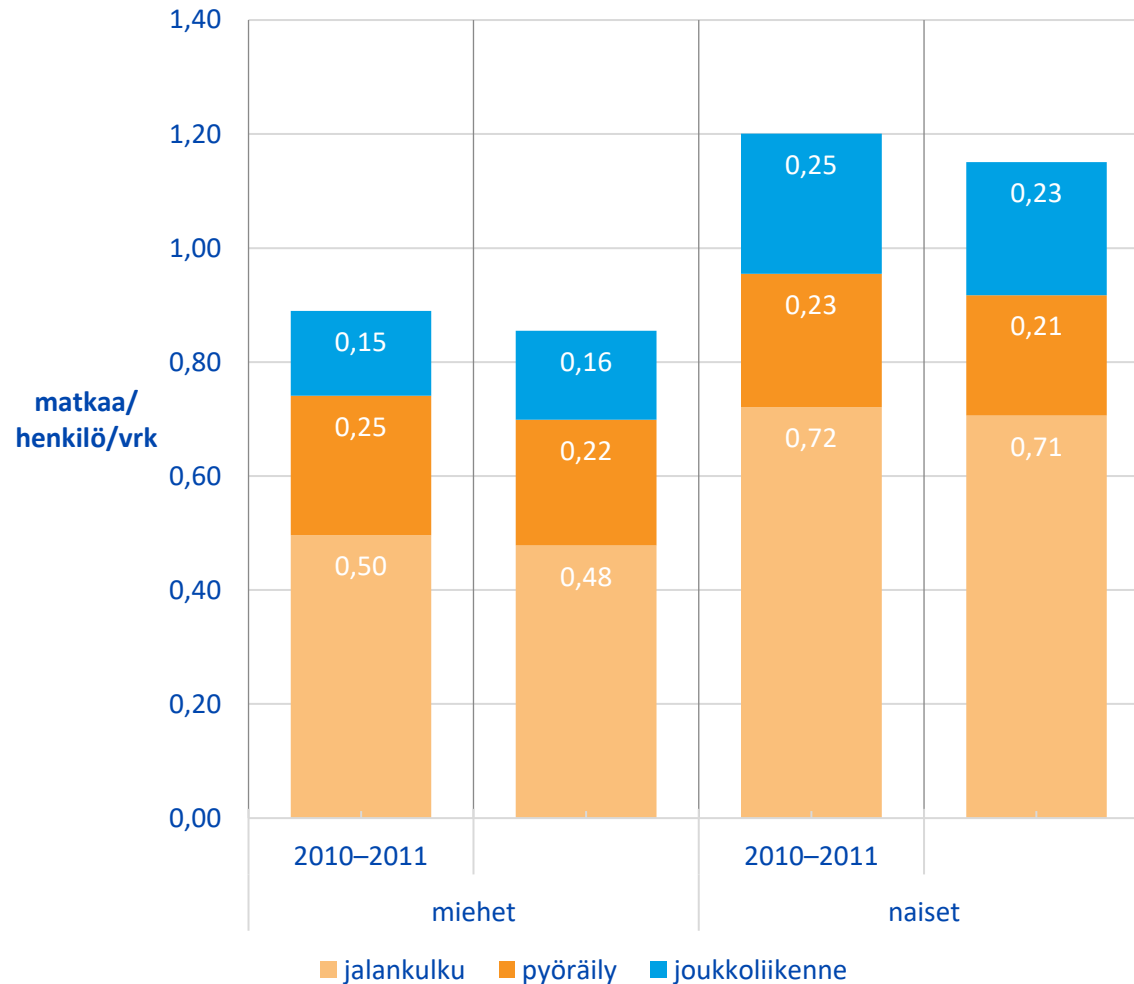

Kestävää teollisuutta,
innovaatioita ja
infrastruktuureja

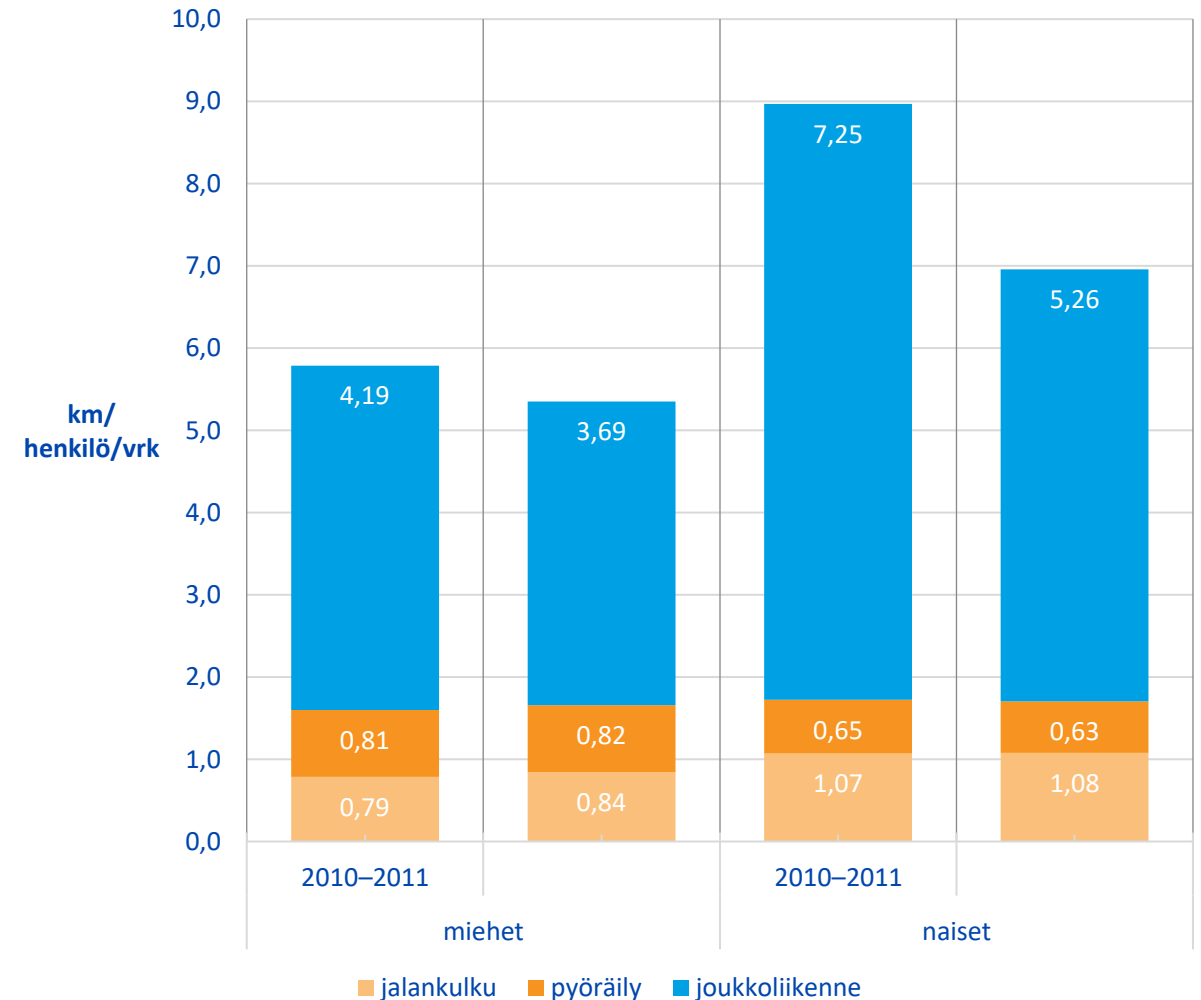
- Kestävät investoinnit infrastruktuuriin ja innovaatioihin ovat oleellisia talouskasvun ja kehityksen edistäjiä. Yli puolen maailman väestöstä asuessa kaupungeissa, julkinen liikenne, uusiutuva energia, uusien teollisuusalojen kasvu sekä tieto- ja viestintäteknologia ovat entistä tärkeämpiä.
- Teknologian kehitys on avain kestävien ratkaisujen löytämiseen talous- ja ympäristöhaasteisiin, kuten esimerkiksi uusien työpaikkojen luomiseen ja energiatehokkuuden edistämiseen.
- Kestävän teollisuuden edistäminen ja investoinnit tutkimustyöhön ja innovaatioihin ovat tärkeitä keinoja kestävä kehityksen edistämiseksi.
- https://www.fi.undp.org/content/finland/fi_fi/home/sustainable-development-goals/goal-9-industry-innovation-and-infrastructure.html

Kestävät liikkumismuodot

matkaluku 2010–2011 ja 2016

matkasuorite 2010–2011 ja 2016

Digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntäminen ja uhkien torjuminen

- Digitalisaatio tuo paljon mahdollisuuksia
 - erilaiset etätoiminnot ym. tarjoavat aiempaa kustannusvaikuttavampia toimintatapoja
 - sekä kansalaisille itselleen että palvelujärjestelmälle ja monille muille väestön hyvinvointiin vaikuttaville toimijoille
 - niin terveyden ja toimintakyvyn edistämisessä kuin korjaavien palvelujen ja etuuksien turvaamisessa
- Mutta iso osa väestöstä – etenkin iäkkäistä ja vähän koulua käyneistä – ei ole tällä hetkellä digitaalisten palvelujen piirissä eikä osaa niitä hyödyntää.
 - Palvelut on turvattava myös niille, joilla ei ole valmiuksia käyttää digipalveluita

Eriarvoisuuden vähentäminen

- Terveydessä ja hyvinvoinnissa väestöryhmien väliset erot pysyviä
- Eriarvoisuuden vähentäminen keskeinen tavoite hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatepäätöksessä

Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä.

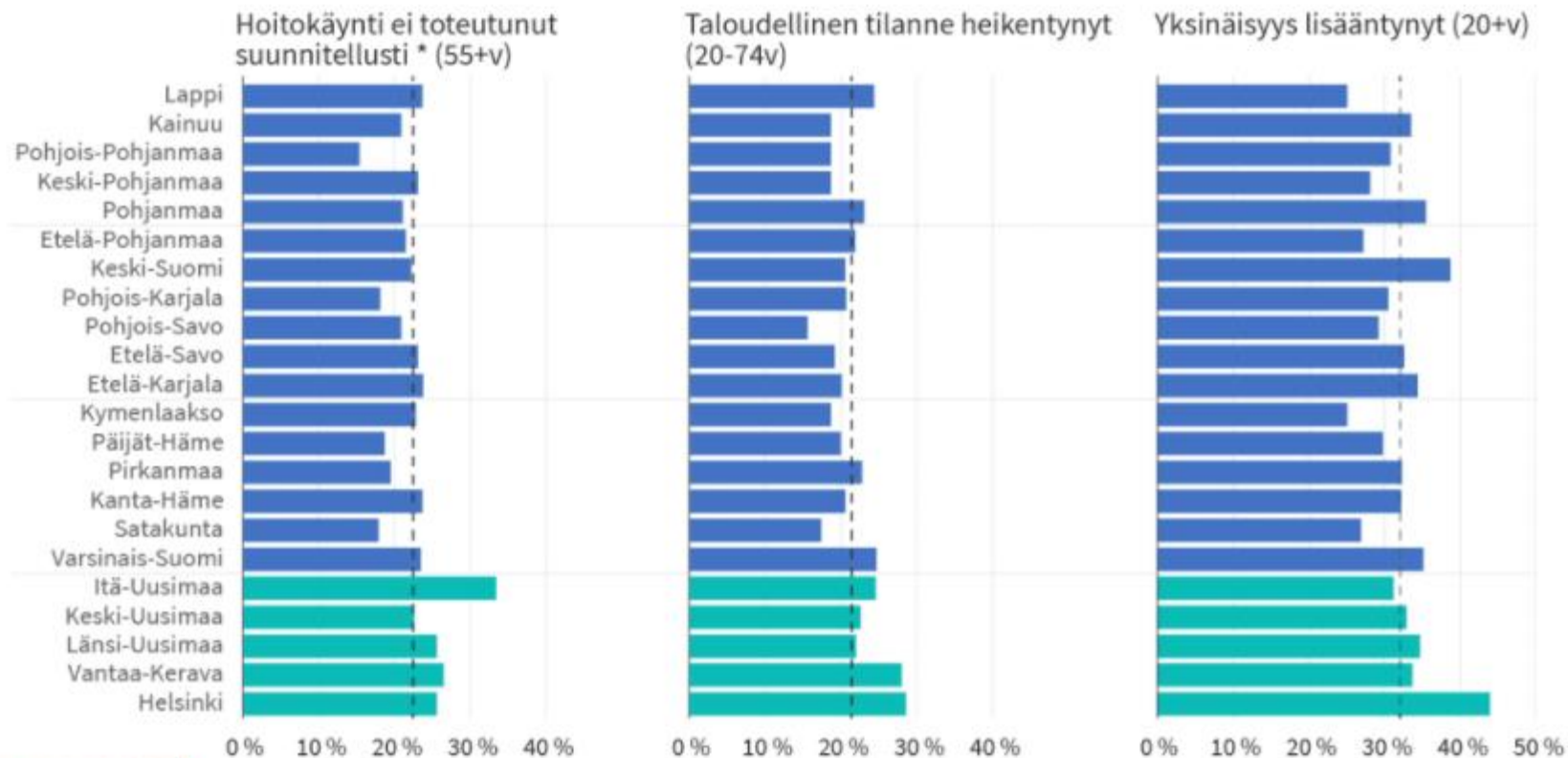
Hyvinvointi- ja terveyserot sitkeässä

- Terveystilassa ja hyvinvoinnissa havaitut väestöryhmien väliset erot pysyviä
 - Vaikka useat poliittiset ohjelmat ovat tähdänneet erojen kaventamiseen
- Väestöryhmien välisiä eroja esiintyy elinoloissa, terveydessä, koetussa hyvinvoinnissa

Lähde: Suomalaisten hyvinvointi 2018: Teos vapaasti verkossa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/137498>
- Selviä jakolinjoja palvelujen käytössä, palveluihin liittyvissä kokemuksissa ja asenteissa
 - Eroja mm. sosioekonomisen aseman (koulutus, tulot, ammattiasema), pääasiallisen toiminnan, sukupuolen ja etnisen taustan mukaan
- Hyvinvoinnissa ja terveydessä myös sitkeitä alueellisia eroja

Koronaepidemian vaikutukset arkielämään ja palveluiden käyttöön näkyvät eniten Uudenmaan alueilla

thl

#koronavirus

* (%) lääkärin tai hoitajan palveluita tarvinneista
 ----- katkoviiva kertoo koko maan arvon

Lähde: FinSote, ennakkotieto,
 kerätty 9-11/ 2020. THL 2020

Eriarvoisuus ilmiölähtöisesti

- Eriarvoisuuden ja sen kehityksen arvioiminen kokonaisuutena vaatii useiden erityyppisten tietolähteiden ja myös näkökulmien yhdistämistä – niin subjektiivisen kuin objektiivisen tiedon huomioon ottamista
- Rekisteritiedot kertovat osin erojen kehityksestä, mutta ihmisten omia kokemuksia tavoitetaan lähinnä väestökyselyin
 - kattavat huonommin sosiaaliryhmittäisten erojen kehitystä
- Eriarvoisuuden kasvu voi tarkoittaa *ääripäiden* – vaikkapa köyhien ja rikkaiden – eriytymistä toisistaan (polarisaatio) tai esimerkiksi terveyden tason *asteittaisten erojen* eli ns. gradientin jyrkkenemistä, kun eroja tarkastellaan vaikkapa tulojen tai koulutuksen mukaan

Kestävät kaupungit ja yhteisöt

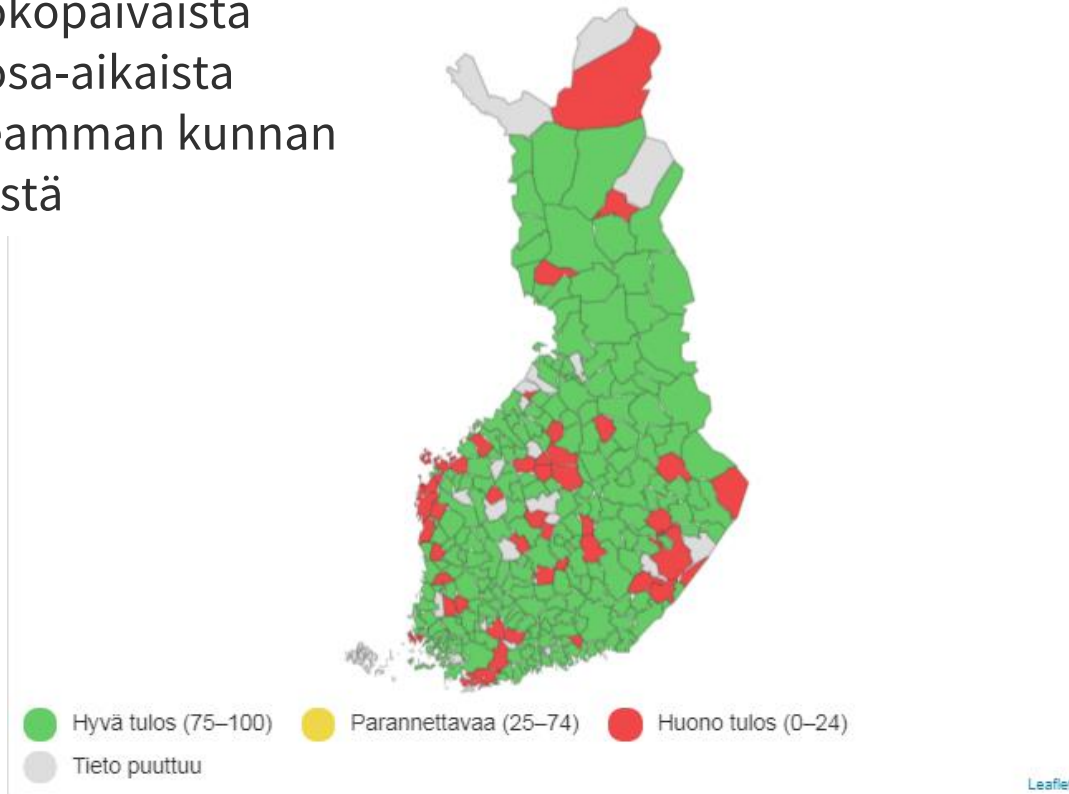
- Kunnilla lakisääteinen tehtävä edistää väestön terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta
- Paikallisilla toimijaverkostoilla suuri merkitys
- hyte- koordinaattori lähes jokaisessa kunnassa -> voimavara hytetu –periaate-päätöksen toimeenpanossa

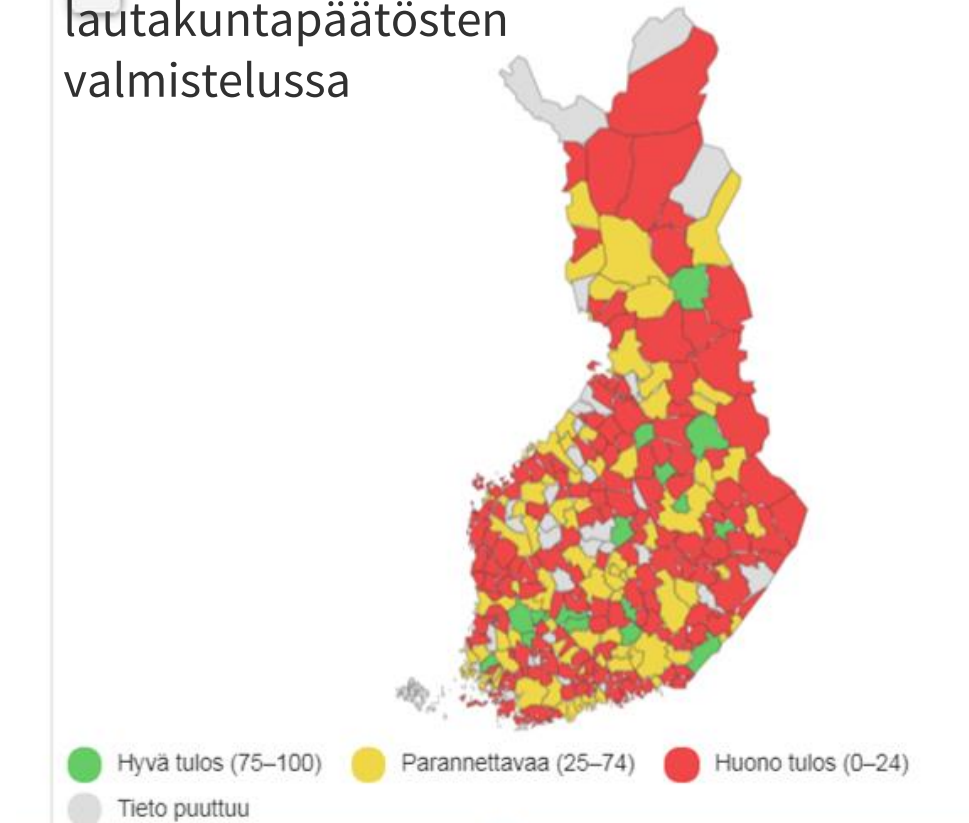
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaatio ja vaikutusten ennakkoarviointi kunnissa 2019

HYTE koordinaattoreita

- 52 kokopäiväistä
- 166 osa-aikaista
- 9 useamman kunnan yhteistä

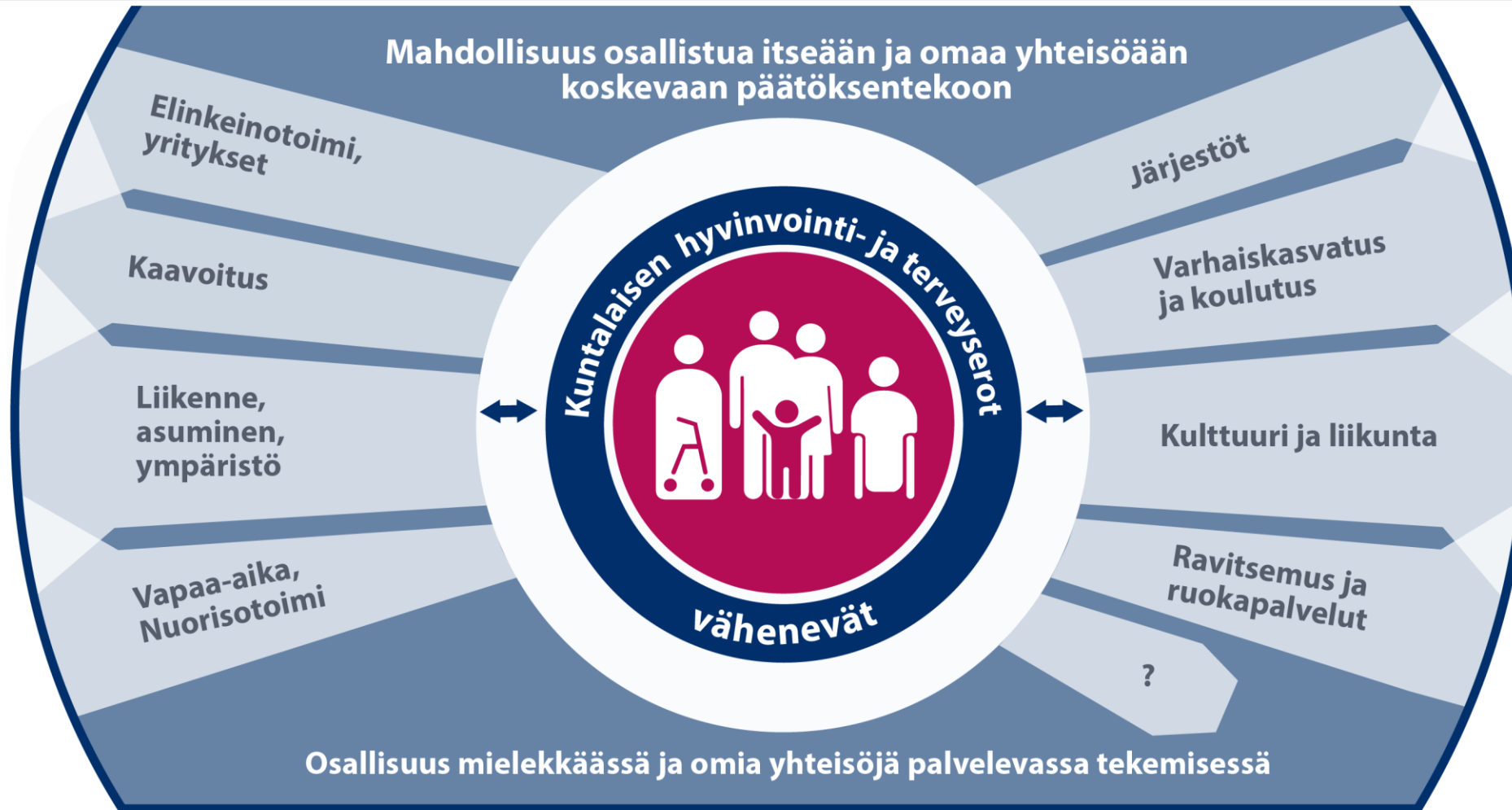

Ennakkoarviointi
lautakuntapäätösten
valmistelussa

→ hyödyntämätöntä potentiaalia

Kunnat edistävät hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta

KESTÄVÄ KASVU

Vähähiiliset kaupungit

- Vähähiilisyys
- Kiertotalous, resurssitehokkuus
- Kestävä ruokajärjestelmä, ravinnekierrot, lähiruoka
- Puurakentaminen
- Innovatiiviset kestävät julkiset hankinnat

Älykkäät kaupungit

- Liikenne ja kestävä liikkuminen
- Älykäs infra ja älykäs energia
- Älykkäät palvelut ja palveluketjut
- Digitalisaatio

KESTÄVÄ HYVINVOINTI

Sosiaalisesti kestävät kaupungit

- Segregaation torjunta
- Eriarvoisuuden kaventaminen
- Yhteisöllisyys
- Edullinen asuminen
- Kotoutuminen
- Kulttuuri
- Turvallisuus

Terveelliset kaupungit

- Terveet sisä- ja ulkotilat
- Viheralueet ja virkistys, ekosysteemipalvelut, luontopohjaiset ratkaisut
- Esteettömyys

Vastuullista kuluttamista

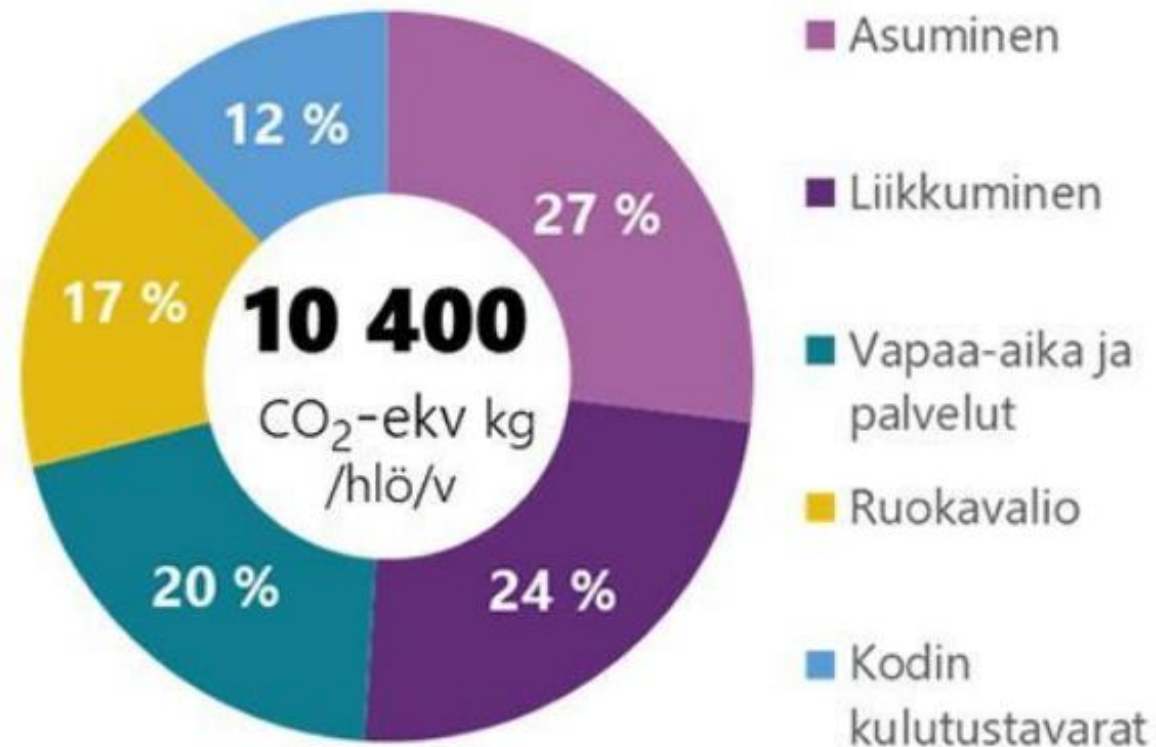
- Ekologisen jalanjäljen pienentäminen edellyttää kulutus- ja tuotantotapojen muuttumista
- Luonnonvaroista huolehtiminen
- Kemikaalien ja jätteiden kestävä käsittely
- Kuluttajien ja yritysten kannustaminen vastuulliseen kuluttamiseen

Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys

Keskivertosuomalaisen hiilijalanjälki

Kulutuksen hiilijalanjälki

Kuva. Keskivertosuomalaisen kulutuksen hiilijalanjälki. Lähde: Sitra.

Ravitsemussitoumus merkitsee ruokaympäristön muuttumista terveellisemmäksi ja kestävämmäksi

Kestävän ruokajärjestelmän ravitsemussitoumuksen voivat tehdä teollisuus, kauppa, kunnat, järjestöt, jne.

Nutrition Commitment
is a part of the Society's Commitment to Sustainable Development in Finland

THE FINLAND WE WANT BY 2050
SOCIETY'S COMMITMENT TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The Society's commitment – the Finnish social innovation to promote sustainable development. It is one of Finland's ways to implement Agenda 2030

<https://commitment2050.fi/> <http://kestavakehitys.fi/en/frontpage>

UN Agenda2030: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

Ruokapalvelut: ravitsemus, julkiset hankinnat, hävikki

Julkiset ruokapalvelut tarjoavat vuosittain 420 miljoonaa ateriala ja ovat näin merkittävä julkisten hankintojen ryhmä

- ☐ **Kaikki oppilaat** esiopetuksessa ja peruskoulussa saavat ilmaisen lämpimän aterian
- ☐ **Työpaikkojen** ravintoloissa syödään 70 miljoonaa ateriala vuodessa (yksityissektori mukaan lukien)
- ☐ Lisäksi ateriala- ja ruokapalveluita mm. **ikäihmisille, sairaaloihin, vankiloihin**

Ilmastotekoja

- Ilmastomuutoksella suoria ja epäsuoria vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen
 - Perusteltua, että ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet integroidaan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyöhön

Toimia kiireellisesti
ilmastonmuutosta ja
sen vaikutuksia vastaan.

Ilmastonmuutoksen merkittävimmät terveysriskit Suomessa

- Helteen terveyshaitat
- Vesivälitteiset epidemiat
- Vektorivälitteiset infektiosairaudet
- Liukastumistapaturmat
- Rakennusten kosteusvaurioihin liittyvät sisäilmaongelmat

Tuomenvirta H., Haavisto R., Hildén M., Lanki T., Luhtala S., Meriläinen P., Mäkinen K., Parjanne A., Peltonen-Sainio P., Pilli-Sihvola K., Pöyry J., Sorvali J., Veijalainen N.: Sää- ja ilmatoriskit Suomessa – Kansallinen arvio. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 43/2018.

Terveysten ja ympäristön kestävyden edistäminen ruokavalinnoilla

(Ruokasuositukset lapsiperheille 2019)

Lisää	Vaihda	Vähennä
Kasvikset, marjat, hedelmät	Vähäkuituinen vilja täysjyvään.	Sokeri
Öljy, pähkinät, mantelit, siemenet	Voi ja voipohjaiset levitteet kasvimargariineiksi tai öljyyn. Runsasrasvaiset maitotuotteet rasvattomiin tai vähärasvaisiin.	Eläinrasvat, kookos- ja palmuöljy
Kala, herneet, pavut, linssit, soija, sienet	Punainen liha osittain siipikarjaan. Eläinproteiini osittain kasviproteiiniin.	Punainen liha ja makkarat
	Runsassuolaiset tuotteet vähäsuolaisiin: leivät, juusto, leikkeleet. Jodioimaton suola jodisuolaksi.	Suola

- Ravitsemussuositukset tukevat ympäristön kannalta kestävään ruokajärjestelmään siirtymistä
- Pulmallista on terveellisen ja ilmastokestävän ruokavalion tasapaino: mm. kala ja meren-elävät, maitotuotteet ja sokeri

→ Tasapaino terveyden ja kestävyden kesken on mahdollinen

Vedenalainen elämä

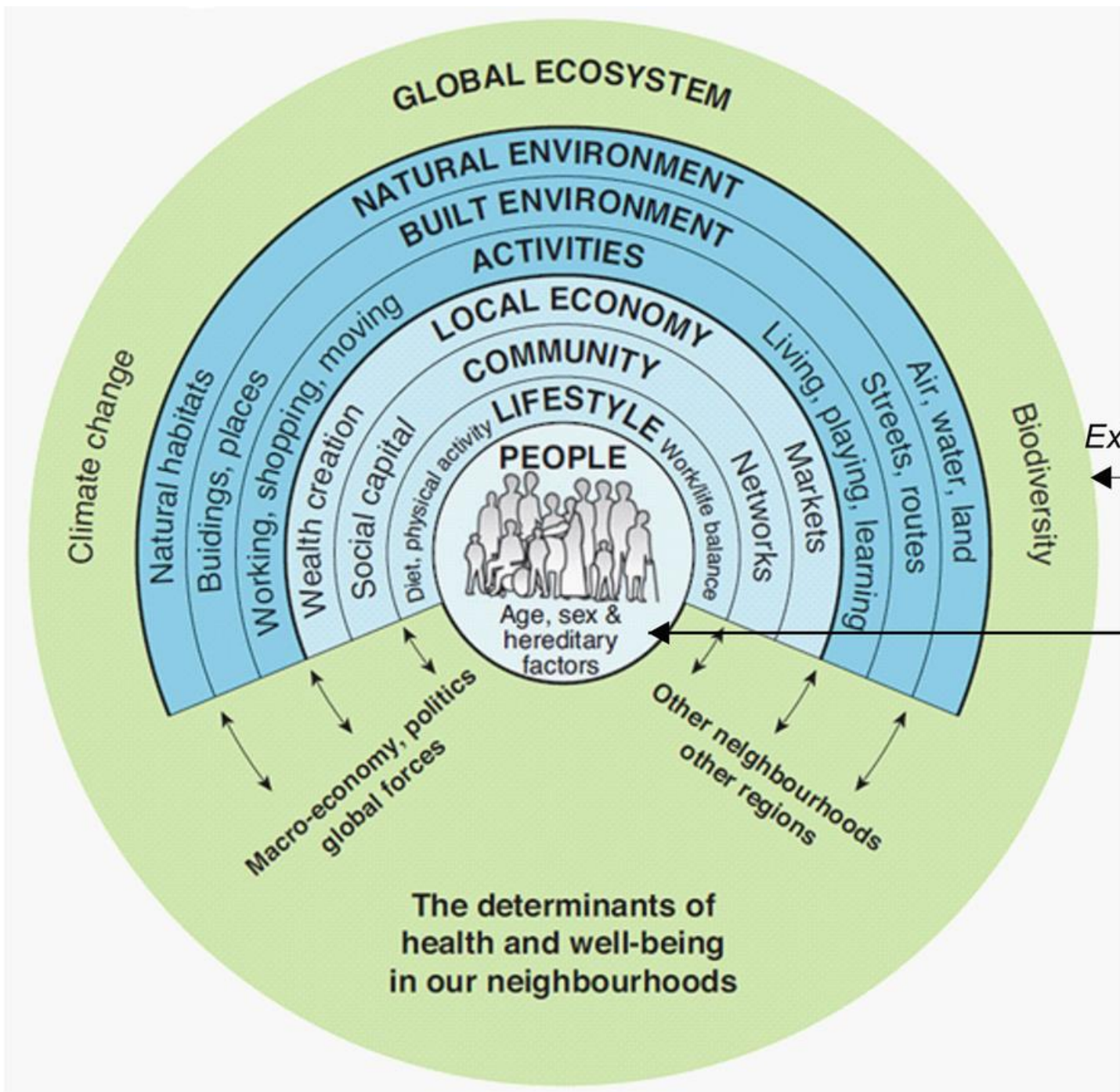

- Säilyttää meret ja merten tarjoamat luonnonvarat sekä edistää niiden kestäväää käyttöä.

Maanpäällinen elämä

- Suojella maaekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestäväää käyttöä; edistää metsien kestäväää käyttöä; taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen

Lähde: Lindley S.J., Cook P.A., Dennis M., Gilchrist A. (2019) Biodiversity, Physical Health and Climate Change: A Synthesis of Recent Evidence. In: Marselle M., Stadler J., Korn H., Irvine K., Bonn A. (eds) Biodiversity and Health in the Face of Climate Change. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-02318-8_2

Rauha, oikeudenmukaisuus ja hyvä hallinto

- Kaikkien väkivallan muotojen, syrjinnän, rikollisuuden ehkäisy
- Murtumakohdat - kaikkein heikommassa asemassa oleville yhdenvertaisten mahdollisuuksien takaaminen
- Ihmisoikeuksien toteutumisen varmistaminen kaikessa toiminnassa

Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia, taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin, rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla

Koronakriisi paljasti hyvinvointiyhteiskunnan murtumakohdat

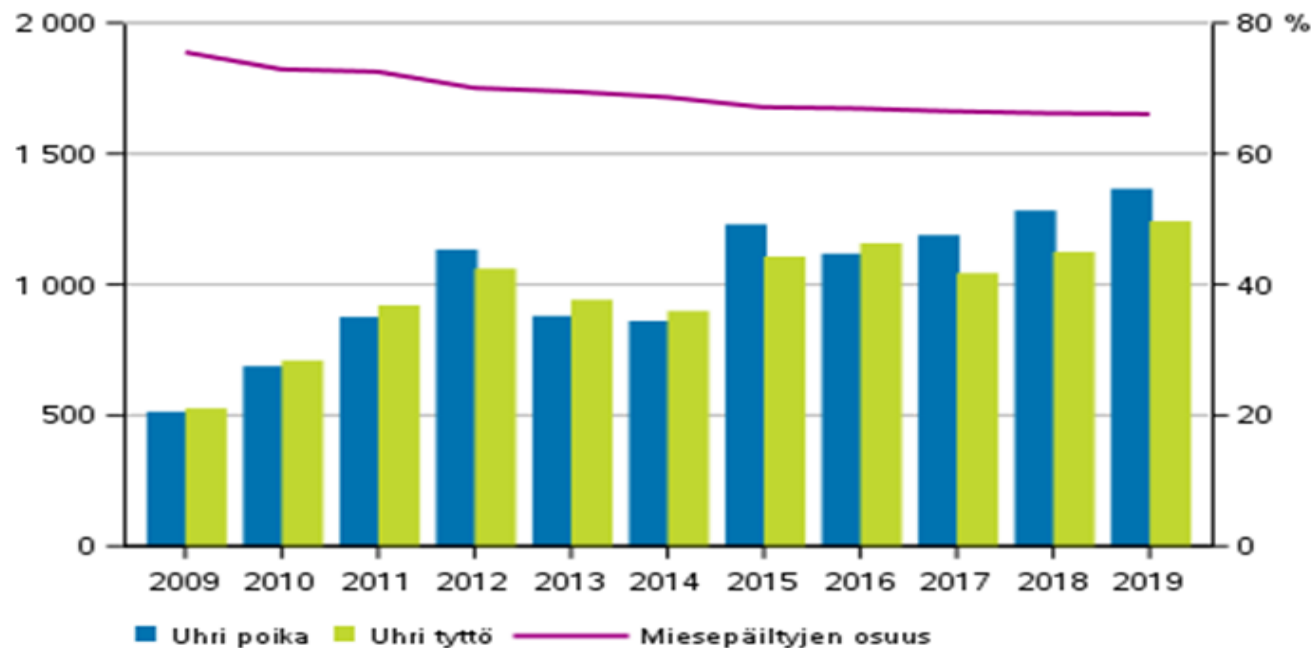
”Kokonaisvaltainen kaikkien väestöryhmien hyvinvointi on yhteiskunnan sosiaalisen ja taloudellisen kestävyyyden näkökulmasta ratkaisevaa. Kriisistä selviäminen edellyttää kriisin hoitoon tarvittavien voimavarojen oikeudenmukaista ja reilua kohdistamista. Minkään sukupolven ja ihmisryhmän taakka ei saa muodostu kohtuuttomaksi.”

Lähde: Hyvinvoinnin ja tasa-arvon vahvistaminen koronakriisin aikana ja sen jälkeen, Kari Mäen johtaman työryhmän raportti. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-875-5>

Lapsiin kohdistuva väkivalta

Perhe- ja lähisuhdeväkivallan alaikäiset uhrin 2009–2019

(Lähde: Suomen virallinen tilasto 2019)

- Alaikäisiin kohdistuneesta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta 96 prosenttia oli täysi-ikäisten tekemää; näistä 65 prosenttia oli miesten tekemiä vuonna 2019.
- Alaikäisistä uhreista 52,2 % oli poikia, tyttöjen osuus kasvaa iän kasvaessa
- Kaikista alaikäisistä uhreista 21 % alle 5-vuotiaita, 40 % 5–9-vuotiaita, 26 % 10–14-vuotiaita ja 13 % 15–17-vuotiaita.

Väkivallaton lapsuus

- toimenpidesuunnitelma lapsein kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 (STM 2019)

Väkivallaton lapsuus

Toimenpidesuunnitelma
lapsein kohdistuvan väkivallan
ehkäisystä 2020–2025

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN JULKAISUJA 2019:27

Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi

- Ääriajattelulla perustellut väkivallan teot, taustalla poliittinen tai uskonnollinen ajatusmaailma
- Yhtä, kattavaa selittävää tekijää ei ole: on vetäviä ja työntäviä tekijöitä, esim. mielenterveydelliset ongelmat tai syrjäytyneisyys
- Sote-sektorin ammattilaiset eivät koe tuntevansa ilmiötä ja sen esiintymistä riittävästi (THL- selvitys, 2018-2019)
- <https://www.julkari.fi/handle/10024/138563>
- Viranomaisten toimiva yhteistyö tunnistamisessa, ennalta ehkäisyssä ja de-radikalisoimisessa oleellista

Yhteistyö ja kumppanuus

- Tukea vahvemmin kestävän kehityksen toimeenpanoa ja globaalia kumppanuutta.

